

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PLAČILNA NEDISCIPLINA IN
FINANČNI INŽENIRING**

Ljubljana, junij 2003

ALENKA LOŽAR

IZJAVA

Študentka Alenka Ložar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Marka Košaka, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 24.6.2003

Podpis: _____

Kazalo

Uvod	1
1 Plačilna nedisciplina	2
1.1 Posledice plačilne nediscipline za upnike	2
1.2 Finančna funkcija.....	3
1.3 Narava terjatev	5
1.4 Neplačniki	7
1.5 Kriza podjetja	7
1.5.1 Vzroki podjetniške krize.....	8
1.5.2 Znaki plačilne nesposobnosti	8
2 Obseg plačilne nediscipline v Sloveniji	9
2.1 Agencija RS za plačilni promet.....	10
2.2 Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.....	13
2.3 I d.o.o. poslovne informacije	14
3 Zakonodaja	15
3.1 Insolvenčna zakonodaja.....	16
3.1.1 Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji.....	17
3.1.1.1 Postopek prisilne poravnave	18
3.1.1.2 Stečaj.....	20
3.1.2 Zakon o finančnem poslovanju podjetij.....	22
3.1.2.1 Finančno poslovanje podjetij	22
3.1.2.2 Izbris gospodarskih družb iz sodnega registra brez likvidacije	27
3.2 Ali Zakon o finančnem poslovanju podjetij res štiti upnike?	28
4 Kako izterjati denar, ki se nahaja v terjatvah?	31
4.1 Finančni inženiring	31
4.2 Kaj podjetja upniki želijo.....	32
4.3 Načini zapiranja terjatev preko finančnih inženiringov	33
4.3.1 Izterjava.....	33
4.3.2 Cesija.....	34
4.3.2.1 Posredovanje finančnega inženiringa pri cesiji	35
4.3.3 Kompenzacija	37
4.3.3.1 Kompenzacijske verige s pomočjo finančnih inženiringov	39
4.3.3.2 Vključevanje v multilateralno kompenzacijo na AJ PES	41
4.3.3.3 Večstranske kompenzacije finančnih inženiringov preko interneta	44
Sklep	45
Literatura	46
Viri	47
Seznam kratic	48

Uvod

Za obdobje po osamosvojitvi so za slovensko gospodarstvo značilni pojavi, ki so posledica družbenopolitičnih sprememb, priprav Slovenije na vključevanje v Evropsko unijo, izgube nekdanjih jugoslovanskih trgov, spreminjanja poslovne miselnosti, iskanja novih znanj, lastninjenja družbenega podjetniškega premoženja, oblikovanja tržnega gospodarstva, iskanja novih moralnih vrednot in drugega. Za to obdobje so tako značilne krize podjetij, prisilne poravnave, finančne reorganizacije, likvidacije, razne oblike sanacij ali reševanja podjetij pred prežečim propadom in stečajem. Vse to so pojavi tržnega gospodarstva, ki pa je v Sloveniji še vedno v fazi razvoja in približevanja modelom tržnih gospodarstev zahodne Evrope.

Zadnjih deset let je slovensko poslovno okolje pomembno zaznamoval problem plačilne nediscipline. V devetdesetih letih je število blokad računov slovenskih podjetij zelo naraslo in s tem se je povečala tudi vsota zneskov neporavnanih zapadlih obveznosti. Uvedba DDV-ja in odprava akceptnih nalogov sta le dva dejavnika, ki sta še dodatno vplivala na poslabšanje plačilne sposobnosti mnogih pravnih oseb. Misel, da bo rešitev za nastalo stanje prinesel nov Zakon o finančnem poslovanju podjetij pa se tudi ni izkazala za pravilno.

Diplomsko delo poskuša to aktualno temo plačilne nediscipline osvetliti s štirih strani. V prvem poglavju je podana opredelitev nekaterih pojmov, ki so s temo tesno povezani in poskušajo razložiti možne vzroke težav pri vzpostavljanju plačilne sposobnosti v podjetjih. Omenjeni so nekateri problemi, ki jih povzroča plačilna nedisciplina, poleg tega pa nakaže tudi posledice neplačevanja obveznosti, ki so veliko širše, kot le neporavnani dolg pri podjetju samem. Podjetje, ki čaka na poravnavo terjatev, namreč sčasoma lahko tudi samo postane nelikvidno, kar vpliva na vse njegove poslovne partnerje.

V drugem poglavju je opisana razsežnost pojava plačilne nediscipline v Sloveniji. Pri tem se opiram na podatke, ki jih je do leta 2003 zbirala Agencija RS za plačilni promet, sedaj pa to vlogo prevzema ena izmed njenih naslednic, Agencija RS za javnopravne evidence in storitve. Poleg teh so prikazane tudi nekatere ugotovitve raziskav plačilnih navad slovenskih podjetij, ki jih opravlja bonitetna hiša I d.o.o. poslovne informacije.

Tretji del je v celoti posvečen pregledu zakonodaje, ki ureja to področje in je v zadnjih letih doživela precej sprememb. Gre za t.i. insolvenčno zakonodajo, kjer sta poleg nekaterih pravil pomembna predvsem Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji in Zakon o finančnem poslovanju podjetij. Predvsem slednji je pred sprejetjem leta 1999 obljubljal velike spremembe na področju plačilne nediscipline.

Upniki iščejo in preizkušajo različne možnosti, kako priti do poplačila svojih zapadlih terjatev. Po pomoč se obračajo tudi na t.i. sivi trg, kjer finančni inženiringi zanje opravljajo storitve, ki obsegajo trgovanje s terjatvami, posredovanje pri najemu in naložbah sredstev, različne svetovalne storitve in drugo. Četrto poglavje diplome tako podrobneje opisuje načine unovčevanja zapadlih terjatev, ki so jih razvila podjetja za finančni inženiring.

1 Plačilna nedisciplina

Če vprašamo slovenske podjetnike, kaj jih pri poslovanju najbolj ovira, je najpogostejši odgovor, da je to velika plačilna nedisciplina. Pri tem imajo v mislih velike zamude plačil, kot tudi neporavnavanje obveznosti s strani njihovih dolžnikov. Do slednjega lahko pride v primeru, ko gre dolžnik v stečaj ali če terjatev zastara.

Plačilna nedisciplina je star problem slovenskega gospodarstva, kjer je bilo še pred nedavnim nemogoče, da bi podjetja propadala (Mlinarič, 2000, str. 24). S tem pa je zamrlo tudi tržno kaznovanje plačilne nediscipline, ki se je lahko razraščala. Problem se je najbolj zaostрил s propadanjem velikih državnih podjetij, vendar pa tudi nekaj let po odpravi teh podjetij ni prišlo do opaznega izboljšanja.

Plačilno nedisciplino bi lahko opredelili kot nespoštovanje dogovorjenih zneskov, rokov in načinov poravnavanja obveznosti (Mlinarič, 2000, str. 24). Po evropski direktivi o borbi proti plačilnim zamudam (direktiva 2000/35/EC) pa je to množičen pojav, ko dolžniki svojim pogodbenim partnerjem ne plačajo denarnih obveznosti v pogodbenih rokih in/ali zaradi svojega položaja na trgu izsilijo daljše pogodbene roke plačil, kot jih njihovi upniki lahko dosežejo v pogodbah s svojimi dobavitelji.

Posledice neplačanih obveznosti so širše, kot le neporavnan dolg pri podjetju samem. Neporavnana terjatev povzroča podjetju različne neprijetnosti; nastanejo namreč nepotrebni režijski stroški (stroški telefona, poštni stroški, morebitni stroški odvetnika). Prav tako pa podjetje, ki čaka na poravnavo terjatev, sčasoma tudi samo postane nelikvidno, mora se zadolževati pri finančnih institucijah ali pri poslovnih partnerjih, zaradi česar se zmanjša donos, kar pa lahko pripelje tudi tako daleč, da nekoč popolnoma "zdravo" podjetje zaradi neporavnanih terjatev propade. Na žalost je v današnji praksi neplačilo ali plačilo obveznosti z veliko zamudo vse pogostejši pojav; lahko bi rekli, da je postalo normalna oblika poslovanja.

Prepričanje, da bo plačilno nedisciplino zajezilo tržno gospodarstvo in bo slabe plačnike izločila konkurenca, ne drži v celoti, kar kažejo tudi sami podatki o številu blokad. Poleg tega je bil tudi Zakon o finančnem poslovanju podjetij sprejet zato, da se prepreči poslovanje slabo stoječih podjetij in samostojnih podjetnikov, pa so si ga posamezni bralci razložili po svoje in ga spretno izkoristili za izpeljavo prisilnih poravnjav in odpis dolgov (Škoberne, 2002, str. 38).

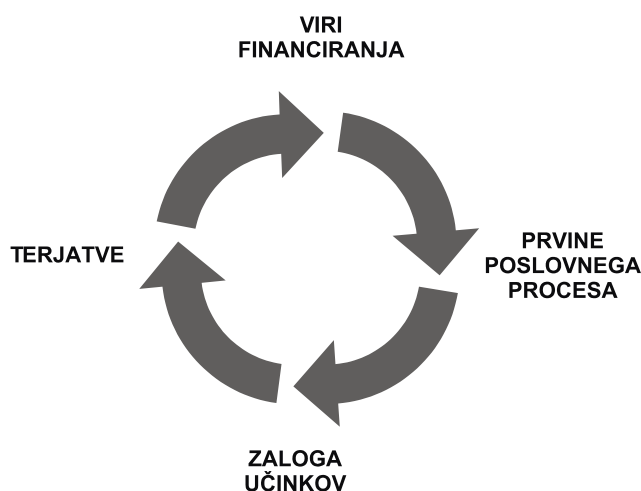
1.1 Posledice plačilne nediscipline za upnike

Temeljni cilj podjetja v tržnem gospodarstvu je njegova dolgoročna rast ob doseganju največje tržne vrednosti lastniškega kapitala (Mramor, 2002, str. 39). Osnovni pogoj za doseganje tega cilja je dolgoročna plačilna sposobnost podjetja, torej sposobnost podjetja zagotavljati plačilno sposobnost za celotno obdobje poslovanja podjetja. Če podjetje zaide v težave, s tem niso ogroženi zgolj interesi njegovih lastnikov in zaposlenih, ampak tako podjetje ogroža tudi plačilno sposobnost poslovnih partnerjev.

Značilnost poslovnega procesa podjetja je, da porablja vhodne prvine, da bi nato z zbranim znanjem in izkušnjami v preoblikovalnem procesu znotraj sebe ustvaril novo (dodano) vrednost, ki jo lahko s prodajo proizvodov oz. storitev uresniči na trgu (Mlinarič, 2000, str. 25).

Na Sliki 1 je to gibanje predstavljeno z enostavnim modelom. Za začetek so torej potrebni viri financiranja, ki jih spremenimo v osnovna in gibljiva sredstva ter delo, da bi ustvarili proizvode oz. storitve za prodajo na trgu ter tako pridobili finančna sredstva, ki bodo večja od vloženih in bodo omogočila zagon novega cikla (Pučko, 1992, str. 32). Podjetja morajo obvladovati vse našete stopnje, da bi uspešno ustvarjala novo vrednost.

Slika 1: Preoblikovalni proces v podjetju

Vir: Mlinarič, 2000, str. 25.

V primeru, ko podjetje upnik ne uspe izterjati svojih terjatev, je takoj moten zagon naslednjega proizvodnega cikla. Velikokrat si podjetja sposojajo denar drugje, da lahko financirajo svoje tekoče poslovanje, in si s tem povzročajo še dodatne stroške. Torej kljub temu, da podjetju uspe kakovostno izpeljati vse prejšnje stopnje poslovnega procesa, lahko še vedno doživi neuspeh, če ni uspešno pri unovčevanju svojih denarnih zahtevkov. Plačilna nedisciplina torej ogroža uresničevanje gospodarskih ciljev podjetij.

1.2 Finančna funkcija

Finančna funkcija je sinteza financiranja in gospodarjenja s finančnimi sredstvi ter iz financiranja izhajajočimi odnosi povezanih in medsebojno odvisnih delnih nalog, ki jih opravljajo za to usposobljeni nosilci nalog v posebnem funkcionalnem procesu (Lipičnik, Pučko, Rozman, 1991, str. 12-20). Opredelili bi jo lahko kot:

- pridobivanje zadostnega obsega denarnih sredstev za poslovanje podjetja in za naložbe,
- vlaganje denarnih sredstev,
- usklajevanje prilivov in odlivov denarnih sredstev in
- vračanje denarnih sredstev njihovim virom.

Finančna funkcija je v Kodeksu poslovnofinančnih načel (Slovenski poslovnofinančni standardi, 1998) opredeljena kot ena temeljnih poslovnih funkcij v podjetju. Vsaka poslovna odločitev ima finančne posledice. Pomembnost finančne funkcije torej izvira iz njene tesne povezanosti z drugimi temeljnimi poslovnimi odločitvami.

Proces financiranja spremlja vse faze poslovnega procesa. V prvi in zadnji fazi krožnega gibanja sredstev je premoženje v denarni obliki. Finančna sredstva se najprej priskrbijo. Priskrbljena sredstva se uporabijo v skladu s planom in se spremenijo iz denarne oblike v materialno. V tej fazi finančna funkcija sodeluje z nabavo. Proces se nadaljuje s porabo prvin v proizvodnem procesu. Naloga finančne funkcije je, da sodeluje s proizvodno funkcijo in sicer, da se bodo finančna sredstva v proizvodnem procesu zadrževala čim krajši čas. Nato preidemo v prodajno fazo, kjer se je uveljavil blagovni ali komercialni kredit, to je terjatev. Šele ko so terjatve unovčene, se sredstva zopet spremenijo v denarno obliko. Finančna sredstva so vezana hkrati v vseh fazah podjetja (nabava, proizvodnja, prodaja), zato mora biti finančna funkcija vgrajena v sistem vseh poslovnih funkcij.

Posredni cilj finančne funkcije je istoveten s temeljnim ciljem podjetja, kar velja tudi za druge temeljne poslovne funkcije. Neposredni cilji finančne funkcije so (Slovenski poslovnofinančni standardi, 1998):

1. zagotavljanje najugodnejše (optimalne) kratkoročne in dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja,
2. prispevanje k dolgoročni donosnosti lastniškega kapitala,
3. prispevanje k zmanjšanju tveganja v poslovanju,
4. prispevanje k poslovni neodvisnosti podjetja.

Velika odgovornost finančne funkcije za dolgoročno uspešnost poslovanja se kaže v temeljni odgovornosti za plačilno sposobnost podjetja. To je cilj, ki ga finančna funkcija zagotavlja, ostali cilji pa so le prispevek k večanju vrednosti podjetja.

Finančna funkcija naj bi torej v vsakem trenutku in vsakem razdobju posebej zagotavljala denarna sredstva v znesku zapadlih obveznosti. Z vidika plačilne sposobnosti bi torej morala imeti podjetja čim več denarnih sredstev, vendar pa vsa podjetja težijo k čim manjšemu obsegu teh sredstev, saj le-ta skoraj ne prinašajo donosa. Tako se v primeru, da bi podjetje razpolagalo z znatno večjim zneskom denarnih sredstev, kot je znesek zapadlih obveznosti, zmanjša donosnost sredstev (Brigham, 1995, str. 44).

Podjetje mora pri svojih poslovnih odločitvah upoštevati tako načelo kratkoročne kot načelo dolgoročne plačilne sposobnosti. Kratkoročna plačilna sposobnost je položaj, ko so prejemki (vključno z začetnim stanjem denarnih sredstev) v danem trenutku ali kratkem roku enaki ali večji od izdatkov za zapadle obveznosti. Po drugi strani pa načelo dolgoročne plačilne sposobnosti pomeni, da mora podjetje z ustrežno poslovno politiko omogočiti zagotavljanje plačilne sposobnosti na dolgi rok v času poslovanja podjetja (Bergant, 1996, str. 124, 129).

Temeljni pogoj za zagotavljanje kratkoročne plačilne sposobnosti podjetja je usklajevanje materialnih, denarnih in poslovnoizidnih tokov podjetja. Nepogrešljiv instrument za tako usklajevanje je kratkoročno finančno načrtovanje.

Podjetje lahko tveganje kratkoročne plačilne sposobnosti obvladuje zlasti z (Slovenski poslovnofinančni standardi, 1998):

- ustreznimi notranjimi kontrolami poslovanja,
- zavarovanjem svojih sredstev (tudi terjatev) pri zavarovalnici,
- uporabo različnih načinov poravnave obveznosti,
- uporabo instrumentov za zavarovanje plačil,
- usklajevanjem ročnosti tveganih sredstev in ustreznih dolgov.

V danem trenutku je lahko podjetje sicer plačilno sposobno, vendar posluje z izgubo ali pa financira dolgoročne naložbe s kratkoročnimi obveznostmi. Ta položaj kaže na tveganje pri uresničevanju načela dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja. Nasprotno pa ima lahko podjetje v danem trenutku težave le s kratkoročno neuskklajenostjo prejemkov in izdatkov (torej s kratkoročno plačilno sposobnostjo podjetja), sicer pa posluje dobičkonosno in ima ustrezno strukturo financiranja dolgoročnih naložb; to zmanjšuje tveganje pri zagotavljanju dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja.

V skladu s temeljnim načelom dolgoročne plačilne sposobnosti mora rastoče podjetje:

- ohranjati in povečevati svoj lastniški kapital ter
- vzpostavljati in ohranjati ustrezno dolgoročno financiranje kratkoročnih naložb.

Nepogrešljiv instrument obvladovanja tveganja dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja je dolgoročno finančno načrtovanje. Podlaga zanj so:

- informacije o poslovanju podjetja v preteklosti (informacije o kapitalu in zadolženosti ter o dolgoročnem financiranju kratkoročnih naložb),
- informacije v zvezi z načrtovano dolgoročno plačilno sposobnostjo.

1.3 Narava terjatev

Terjatev je na premoženjskopравnih in drugih razmerjih zasnovana pravica zahtevati od določene osebe plačilo dolga, dobavo kakih stvari ali opravitev kake storitve (SRS 5, 2002). Terjatev je dvomljiva, če zanjo obstaja možnost, da ne bo plačana v celoti ali v dogovorjenem roku, sporna pa je terjatev v primeru, da zaradi nje nastane spor med upnikom in dolžnikom. "Dolgoročna terjatev je terjatev, ki zapade v plačilo v roku, daljšem od leta dni. Kratkoročna terjatev je terjatev, ki zapade v plačilo v največ letu dni" (SRS 5, 2002).

Terjatve nastanejo zaradi različne dinamike v poslovno-pravnem procesu. Faza nastanka obveznosti in faza izpolnitve obveznosti sta časovno ločeni, zato med njima nastaja časovni razmik. Posli, pri katerih bi istočasno prišlo do izpolnitve obveznosti s strani obeh strank ob sklenitvi in podpisu pogodbe, so namreč zelo redki. Največkrat se opravljajo taki posli, pri katerih

ena od strank v poslu že v celoti izpolni obveznost, medtem ko druga stranka svojo obveznost izpolni šele kasneje. Glede na čas izpolnitve obveznosti lahko stranki v poslu izbirata med različnimi možnimi načini plačila:

- kupec plača vnaprej, pred dobavo blaga ali izvedbo storitve,
- kupec plača ob dobavi blaga ali izvedbi storitve,
- kupec plača po dobavi blaga ali izvedbi storitve.

V današnjem poslovnem svetu večina podjetij posluje z odloženim plačilom. Plačilni roki za podjetja so različni (30, 60, 90 ali več dni), kljub temu pa pri številnih podjetjih še vedno prihaja do zamud plačila.

Kadar v predvidenem roku bodisi zaradi nezmožnosti ali neželje dolžnika ne pride do naravnega prenehanja obveznosti, se podjetja poslužujejo drugih načinov njihovega prenehanja. Glavni vzrok za uporabo drugih načinov in ne zgolj čakanja na plačilo je največkrat tudi bojazen pred zastaranjem, saj "z zastaranjem preneha pravica zahtevati izpolnitev obveznosti" (335. člen OZ, 2002). "Terjatve zastarajo v petih letih, če ni z zakonom določen za zastaranje drugačen rok." (346. člen OZ, 2002)

Na obseg terjatev vplivajo razni dejavniki, najpomembnejši pa so vsekakor obseg celotne prodaje, obseg prodaje na kredit, plačilni roki, kreditni roki in razni dodatni ukrepi. Del prodanega blaga je vedno v fazi terjatev, ker kupci blaga ne plačajo takoj. Z določanjem plačilnih rokov lahko podjetja vplivajo na obseg lastnih terjatev. Če imajo denarja dovolj, so pri tem bolj tolerantni, kakor če vlada stiska z denarjem, ko zato zahtevajo plačilo takoj ali v minimalnem roku. Kupci blaga se ne držijo vedno dogovorjenega roka in s tem povzročajo, da se večja obseg terjatev pri prodajalcu. Z namenom, da bi zagotovili dovolj zanesljivo in pravočasno preoblikovanje terjatev v denarno obliko, lahko, preden kupcu prodajo blago ali storitev, ukrepajo na teh področjih:

- ugotavljanje plačilne sposobnosti oz. bonitete kupcev,
- ugotovitev bonitete prihodnjega kupca pomaga pri uvrstitvi v ustrezni bonitetni razred in temu primerni izbiri instrumentov zavarovanja plačila, če se v podjetju sploh odločijo za prodajo,
- če gre za kupca s slabšo boniteto, lahko prodajalec zahteva večji odstotek na primer are ali postavi krajši plačilni rok,
- kupcem, s katerimi so imeli slabe izkušnje, prenehajo prodajati,
- pri problematičnih kupcih zavarujejo terjatev pri zavarovalnici,
- zaračunavanje zamudnih obresti.

Analiza terjatev je pomemben ukrep za oblikovanje kakovostnega sestava terjatev, to je takšnega, pri katerem bo malo neizterljivih terjatev in sploh nerednih plačnikov. Analiza se nanaša predvsem na koeficient obračanja obratnih sredstev v terjatvah in na strukturo dolžnikov po roku. Na obseg terjatev, ki so posledica kreditiranja kupcev, pa vplivajo predvsem okoliščine na prodajnem trgu in likvidnostne okoliščine prodajalca.

1.4 Neplačniki

Neplačnike bi lahko razdelili v dve skupini:

- tiste, ki poslujejo neekonomično (njihovi odhodki so višji od prihodkov) in jim brez korenitega zasuka grozi propad in
- tiste, ki sicer poslujejo uspešno, vendar imajo težave z denarnim tokom zaradi povečevanja obsega zapadlih neplačanih terjatev.

V to drugo skupino spada veliko število podjetij preprosto zato, ker njihovi kupci ne plačujejo računov pravočasno. Ta podjetja imajo sicer ugodno razmerje med gibljivimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi, vendar je večina gibljivih sredstev sestavljena iz zapadlih terjatev do kupcev, zato imajo težave z denarnim tokom. Zapoznela plačila imajo za podjetja hude posledice, saj vplivajo na pomanjkanje konkurenčnosti in donosnosti.

Podjetij potemtakem ni mogoče uvrstiti le v dve kategoriji: dobri plačniki – slabi plačniki, ker večinoma nastopajo v obeh vlogah. Po eni strani vsi tarnajo zaradi plačilne nediscipline drugih, ob tem pa zamolčijo, da jo tudi sami nadvse uspešno soustvarjajo. Nelikvidnost, ki je znak krize v podjetju, praktično sproža verižno reakcijo na trgu.

Vzroki za plačilno nesposobnost so torej lahko zunanji in notranji. Zunanji vzroki izhajajo iz okolja poslovnega sistema. Nanje poslovni sistem ne more vplivati, lahko pa se jim s primernimi odločitvami prilagaja, da uspe tudi v spremenjenih pogojih dosegati plačilno sposobnost. Notranji vzroki izvirajo iz neprimerne ravnanja s premoženjem, kar pomeni, da spreminjanje sredstev in obveznosti do virov sredstev ni v skladu z načelom plačilne sposobnosti.

1.5 Kriza podjetja

Ločimo veliko različnih vrst kriz, ki so med seboj povezane. Vse vrste kriz pa prej ali slej neposredno ali posredno pripeljejo do krize plačilne sposobnosti podjetja, torej do položaja, za katerega so značilne finančne težave.

Kriza podjetja je tisto stanje, ki je rezultat nezaželenega procesa, v katerem so se uspešnostni potenciali razvili tako neugodno, da je ogrožen gospodarski obstoj podjetja. Uspešnostni potencial je tista veličina, ki kaže na možnosti doseganja gospodarskega uspeha. To so na primer kadri, znanje, kapital ter sistemi logistike, vodenja, organiziranosti in razvoja, torej vse proizvodne in tržne predpostavke v obliki potencialov, ki jih mora imeti podjetje, da bo uspešno nastopalo na trgu. Pri ogroženosti obstoja podjetja gre torej za ogroženost uresničevanja dominantnih ciljev podjetja, tj. večanja vrednosti enote navadnega lastniškega kapitala ob sočasnem zagotavljanju plačilne sposobnosti. Kot dominantni so lahko postavljeni tudi kateri drugi cilji, kar je odvisno zlasti od vrste podjetja, njegovih lastnikov in okolja (Bergant, 2000, str. 1499).

1.5.1 Vzroki podjetniške krize

Ivanjko (Ivanjko, 1997, str. 964) razvršča vse vzroke podjetniške krize v naslednjih pet skupin:

1. strukturne pomanjkljivosti organiziranosti podjetja

To so napake in pomanjkljivosti, ki izvirajo že iz odločitev ob ustanavljanju podjetja, na primer ustanovitev družbe na napačnem kraju in z bistveno manjšim kapitalom, kot je potreben, napačno izbrana vsebina ustanovitvenih aktov, napačno postavljeni cilji, pomanjkljivo znanje podjetništva, napačna izbira dejavnosti, izdelka oz. storitev, neraziskan trg ipd.

2. nenavadni in nepričakovani dogodki

To so lahko naravne ali druge katastrofe, ki uničijo premoženje podjetja, dogodki, ki obremenjujejo družbo z odškodninskimi zahtevki tretjih, dolgotrajne stavke delavcev, bolezen delavcev, zakonski posegi, ki omejujejo poslovanje ipd.

3. zunajpodjetniške okoliščine, ki so predvsem na področju politike

Tu so vzroki kriz lahko zakonske spremembe v gospodarjenju, socialni varnosti in ekologiji, ki bistveno posegajo v način, obseg ali pa finančno sposobnost družbe.

4. medpodjetniška skupina kriznih vzrokov

Ti navadno ovirajo nastop na trgu ali pa podjetje nanje ni pripravljeno. To so na primer spremembe potrošniških navad, tehnične novosti na trgu, ki jih ponujajo konkurenti, spremembe pri nabavi ipd.

5. notranji podjetniški krizni vzroki

So vzroki, ki se nanašajo na organizacijo podjetja, predvsem pa na kadrovsko strukturo. 30 odstotkov teh vzrokov se pripisuje pomanjkljivim strokovnim kvalifikacijam managementa, 23 odstotkov pa pomanjkljivemu informiranju. Približno 20 odstotkov vzrokov leži v značajskih lastnostih članov posloводства.

Vzroki morebitnih težav pri zagotavljanju plačilne sposobnosti so torej številni in izhajajo iz vseh področij poslovanja podjetja. To še poudarja pomembnost finančne funkcije podjetja (finančno načrtovanje in analiziranje), saj mora pravočasno odkrivati negativne trende in možnosti nastanka finančnih težav ter ustrezno informirati vodstvo podjetja. Informacije o kratkoročni plačilni sposobnosti pa izhajajo iz preteklega in načrtovanega kratkoročnega finančnega položaja podjetja.

1.5.2 Znaki plačilne nesposobnosti

Vsi vzroki kriz torej prej ali slej vplivajo na finančni položaj podjetja. Ker se vzroki praviloma ne pojavljajo posamezno, pač pa jih nastopi več hkrati, je smiselno biti pozoren na rezultat sinergije oziroma skupnega delovanja vseh vzrokov, ki kažejo na plačilno sposobnost podjetja. Pri tem ločimo znake oziroma informacije o dolgoročni plačilni sposobnosti, kot kazalce tveganja pri zagotavljanju tekoče plačilne sposobnosti (lahko bi jih uvrstili med prve znake krize). Informacije o dolgoročni plačilni sposobnosti izhajajo iz analize preteklega in načrtovanega dolgoročnega

finančnega položaja podjetja. Na drugi strani pa so znaki kratkoročne plačilne nesposobnosti, ki po navadi kažejo že na akutno krizo podjetja. Te informacije izhajajo iz preteklega in načrtovanega kratkoročnega finančnega poslovanja.

Temeljne informacije o zmanjšani dolgoročni plačilni sposobnosti so zlasti naslednje (Bergant, 2000, str. 1504):

- zmanjševanje trajnega kapitala podjetja,
- zmanjševanje dobičkovnosti poslovanja iz osnovne dejavnosti,
- poslovanje z izgubo,
- zmanjševanje denarnega toka,
- povečevanje stopnje zadolženosti,
- zmanjševanje obratnega kapitala podjetja,
- povečevanje potrebe po obratnem kapitalu podjetja,
- povečevanje primanjkljaja obratnega kapitala podjetja (kapitalska neustreznost), povečevanje tveganj v poslovanju.

Temeljne informacije o zmanjšani kratkoročni plačilni sposobnosti pa so (Bergant, 2000, str. 1507):

- primanjkljaj razpoložljivih denarnih sredstev v primerjavi z zapadlimi obveznostmi,
- presežek odtokov sredstev nad pritoki v določenem časovnem obdobju,
- povečevanje stopnje zadolženosti na kratkoročnem področju.

Prve znake krize torej lahko ugotovimo že iz sistema načrtovanja podjetja, kar pomeni še preden so se res zgodili, in ne le na podlagi dogajanj v preteklosti. Poslovni načrt je torej pomembna povratna informacija za obvladovanje tveganja podjetja.

2 Obseg plačilne nediscipline v Sloveniji

Kakšno je dejansko stanje plačilne nediscipline v Sloveniji, izraženo v številkah, je težko oceniti, saj nihče ne zbira podatkov o natančnem obsegu neplačanih računov. Celostno tega pojava ne spremlja nihče, pač pa nam razsežnost problema plačilne nesposobnosti slovenskih podjetij lahko pomagajo naslikati podatki Agencije Republike Slovenije za plačilni promet (v nadaljevanju APP) oz. od 1. januarja 2003 podatki Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJ PES). Ta namreč sistematično zbira podatke o blokiranih transakcijskih (prej žiro) računih.

Poleg tega tudi različne organizacije in podjetja zbirajo nekatere podatke o tej temi, ker jih uporabljajo za svoje delovanje. Tako si za oceno gibanja trenda plačilne nediscipline lahko pomagamo tudi s podatki bonitetne hiše I d.o.o. poslovne informacije.

2.1 Agencija RS za plačilni promet

Agencija Republike Slovenije za plačilni promet je od leta 1991 v skladu s svojimi nalogami in pooblastili, določenimi v Zakonu o Agenciji za plačilni promet, poleg različnih nalog plačilnega prometa opravljala še naloge statistike in informiranja v skladu z nacionalnim programom statističnih raziskovanj. Tako je poleg številnih poročil o poslovanju pravnih oseb zagotavljala tudi mesečna poročila o blokadah žiro računov pravnih oseb nad 5 dni v mesecu. Do blokiranja je prišlo, če so bili pri APP predloženi utemeljeni zahtevki za unovčitev, vendar poplačilo ni bilo mogoče, ker ni bilo (dovolj) kritja na žiro računu.

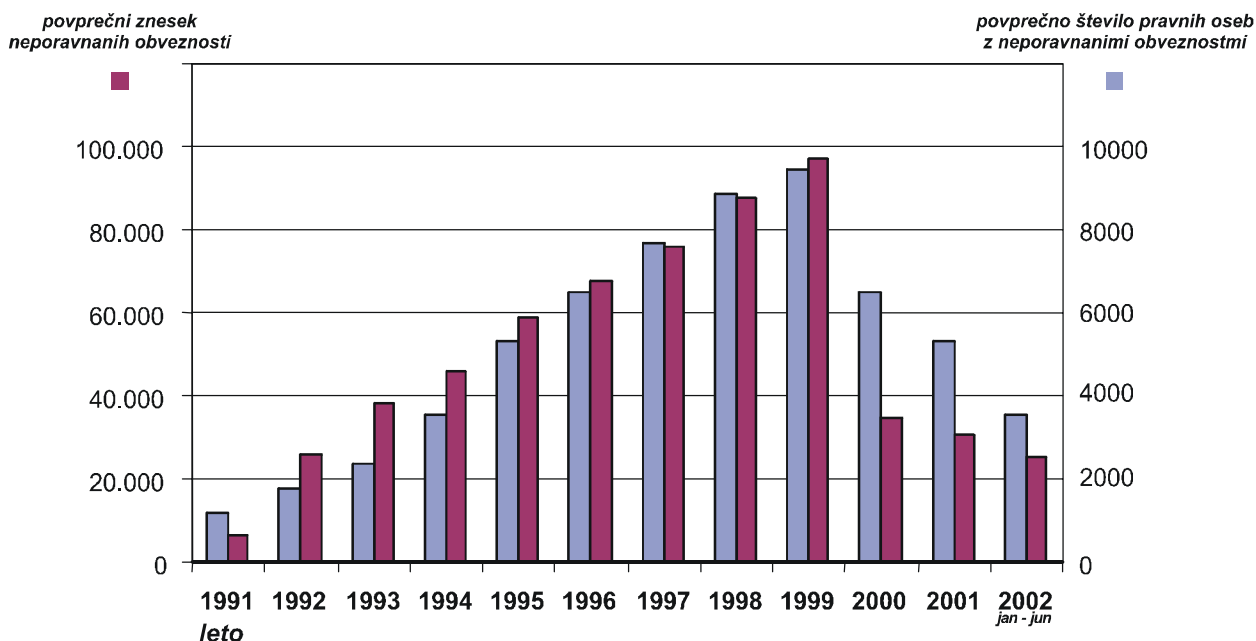
Tabela 1: Število pravnih oseb z računi pri APP, ki so imele neprekinjeno nad 5 dni dospelih neporavnanih obveznosti, število zaposlenih v teh pravnih osebah in znesek dospelih neporavnanih obveznosti v obdobju od leta 1999 do junija 2000

Leto	Število pravnih oseb z dospelimi neporavnanimi obveznostmi	Povprečni dnevni znesek dospelih neporavnanih obveznosti (v mio SIT)	Število zaposlenih
1991	919	6.319	220.408
1992	1.667	26.104	189.226
1993	2.595	38.141	155.156
1994	3.741	45.835	122.158
1995	5.146	58.965	114.880
1996	6.490	67.830	107.791
1997	7.697	76.162	82.638
1998	8.537	87.573	57.281
1999	9.312	96.979	41.555
2000	6.712	34.671	24.272
2001	5.579	30.626	15.992
2002(jan-jun)	3.710	25.474	9.813

Vir: APP, 18.1.2003.

Po podatkih APP (Tabela 1) je povprečni dnevni znesek dospelih neporavnanih obveznosti naraščal vse od leta 1991. V tem letu je bilo namreč zabeleženih za 6 milijard tolarjev neporavnanih obveznosti povprečno na dan, nato pa je ta vsota strmo naraščala vse do leta 1999, ko je ta znesek dosegel skoraj 97 milijard tolarjev. Prav tako je nenehno naraščalo tudi število pravnih oseb z neporavnanimi obveznostmi. Leta 1991 jih je bilo 793, v letu 1999 pa več kot desetkrat več, to je 9312.

Slika 2: Gibanje števila plačilno nesposobnih pravnih oseb in višine povprečnih zneskov dospelih neporavnanih obveznosti po letih v obdobju 1991 do junij 2002

Vir: Tabela 1

Po podatkih APP je bilo na dan 28.2.1999 kar 6.587 podjetij, ki so imela blokiran račun dlje kot leto dni, od teh pa jih kar 6.083 ni zaposlovalo nobenega delavca. Stanje neporavnanih obveznosti teh podjetij je znašalo 63,6 milijard tolarjev, kar je predstavljalo približno dve tretjini vseh zneskov blokad v tem obdobju. Pri ostalih 504 pravnih osebah, ki so imele račun blokiran več kot eno leto in so zaposlovale vsaj enega delavca, je vsota blokiranih zneskov znašala 20,8 milijard tolarjev (Poročevalec, 1999, str. 25).

Šlo je torej za dejansko mrtve družbe z velikimi dolgovi in brez premoženja, kar gre deloma pripisati tudi razcvetu podjetništva v tranzicijskem obdobju. Normalno poslovanje podjetij je bilo močno ovirano in vse bolj se je kazala nujnost zakonodajne ureditve izbrisa teh nedelujočih podjetij iz sodnega registra.

V letu 1993 je bil sicer sprejet Zakon o prisilni poravnavi, stečajju in likvidaciji, vendar se zaradi dolgotrajnosti postopkov in precejšnjih stroškov, ki ji po ZPPSL nosi predlagatelj postopkov, ta zakon ni uresničeval.

Zaradi velikega števila pravnih oseb, ki so imela dalj časa blokirane račune, je državni zbor junija 1997 sprejel spremembo ZPPSL, ki je v 3. člen vnesla določilo, da se nad vsemi družbami, ki so v zadnjih dvanajstih mesecih imela blokiran žiro račun in za obdobje zadnjih treh tekočih mesecev niso izplačevala plač, uvede stečajni postopek po uradni dolžnosti (2. in 3. odstavek 3. člena ZPPSL-A, 1997). Takšno določilo se zaradi praktičnih in čisto objektivnih razlogov ni uresničevalo. Družb, ki bi zadostile takšnemu kriteriju, bi bilo namreč okrog 6500 (Šinkovec, Škerget, 1999, str. 426). Ob poznavanju trajanja postopkov in z njimi povezanih zamud pri reševanju posameznih primerov je očitno, da bi število stečajev po uradni dolžnosti popolnoma

ohromilo delo sodišč. Poleg tega bi bilo potrebno iz proračuna za ta namen zagotoviti 150.000 tolarjev za posamezen primer, kar bi skupaj znašalo skoraj milijardo tolarjev (Poročevalec, 1999, str. 26).

Ker se je stanje na področju nepravilnih obveznosti še kar poslabševalo, je državni zbor julija 1999 sprejel Zakon o finančnem poslovanju podjetij, ki je bil v vseh določilih uveljavljen 23.1.2000. Ob sprejetju je dal številnim upnikom upanje, da se bodo stvari v zvezi s finančno disciplino in plačevanjem obveznosti končno uredile.

Zakonodajalec je sledil dva cilja, in sicer:

- urediti dolžnosti podjetij na področju finančnega poslovanja,
- urediti postopek izbrisa gospodarskih družb iz sodnega registra brez predhodne likvidacije.

ZFPPod namreč določa, da morajo podjetja poslovati v skladu s poslovno finančnimi načeli, kar pomeni, da morajo poslovati tako, da:

- so sposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti (kratkoročna likvidnost),
- so trajno sposobna izpolniti svoje obveznosti,
- razpolagajo z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste poslov (kapitalska ustreznost),
- s svojimi ukrepi upravlja likvidnost v smislu zagotovitve poslovanja v skladu z naštetimi načeli.

Po uveljavitvi ZFPPod se je v letu 2000, statistično gledano, stanje precej izboljšalo. Število pravnih oseb z nepravilnimi obveznostmi, ki so imela pri APP blokirane račune nad 5 dni, se je zmanjšalo na 6712, znesek nepravilnih dnevni obveznosti pa je padel na tretjino, na dobrih 34 milijard tolarjev.

Pri tem moramo upoštevati, da je 24.1.2000 stopil v veljavo 37. člen ZFPPod, po katerem se iz sodnega registra izbrisejo vse tiste pravne osebe, ki se niso uskladile z določbami Zakona o gospodarskih družbah. Vendar pa padca števila blokad v januarju 2000 ne smemo v celoti pripisovati učinku tega člena zakona, saj je manjše število blokad tudi posledica novih pravil uvrščanja plačilnih nalogov v blokado žiro računa na podlagi 40. člena ZFPPod in 147. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju. To praktično pomeni, da so v blokadi ostale le obveznosti do države (davek na dodano vrednost in trošarine, drugi davki, prispevki za socialno varnost,...), zajamčene plače in izvršljive sodne odločbe ter druge zakonske obveznosti, za izterjavo drugih svojih terjatev (terjatve iz prometa blaga in storitev, terjatve za kredite itd.) pa morajo od takrat dalje pravne osebe skrbeti same.

Po podatkih APP je bilo, vrednostno gledano, vrnjenih največ akceptnih nalogov, ki niso bili več instrumenti za zavarovanje plačil, ampak le še plačilni instrumenti. Tako so imeli udeleženci na trgu še manj informacij o obveznostih svojih poslovnih partnerjev, vsi tisti, ki so se še zmeraj zanašali na akceptni nalog, pa so se lahko sedaj v vrstni red plačil uvrstili šele po dolgotrajnem pridobivanju izvršljivih sodnih odločb (Mlinarič, 2000, str. 31).

APP je 30.6.02 prenehala opravljati plačilni promet za pravne osebe. Od začetka prenosa plačilnega prometa v banke, to je od 11.9.2000 do 30.6.2002, je preneslo račune iz APP v banke 42.464 pravnih oseb. 7.884 pravnim osebam, ki računov niso prenesle v banke, je APP račune zaprla po uradni dolžnosti na podlagi Zakona o plačilnem prometu. Na tej podlagi je račune zaprla tudi 2.524 pravnim osebam, ki so imele pri APP evidentirane dospele neporavnane obveznosti po 40. a in 40. b členu Zakona o finančnem poslovanju podjetij in denarna sredstva na računu niso zadoščala za plačilo vseh obveznosti, o katerih se je vodila evidenca dospelih neporavnanih obveznosti. Sklepe o izvrši, zavarovanju oziroma prisilni poravnavi je APP vrnila sodiščem oziroma drugim izdajateljem, o neplačanih davkih in prispevkih pa obvestila Davčno upravo Republike Slovenije.

APP je delovala do konca leta 2002. Njeni nalogi pred zaprtjem sta bili zagotovitev pogojev za ustanovitev in delovanje Uprave Republike Slovenije za javna plačila (UJP) in Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES). Ustanovitev in naloge obeh institucij so določene v Zakonu o plačilnem prometu.

UJP vodi register in račune proračunskih uporabnikov, opravlja naloge zbiranja, razporejanja in informiranja o javnofinančnih prihodkih (davki, prispevki in druge dajatve) ter naloge v zvezi s poravnavanjem obveznosti proračunskih uporabnikov.

AJPES zbira letna poročila poslovnih subjektov (pravne osebe in samostojni podjetniki) in jih objavlja na spletnih straneh. Zbira tudi podatke o premoženjsko-finančnem položaju in o poslovnem izidu poslovnih subjektov za namene državne statistike ter pripravlja ustrezne informacije, izvaja določena statistična raziskovanja in izdeluje informacije o boniteti poslovanja posameznih poslovnih subjektov. Vodi tudi različne registre, med katerimi je najpomembnejši Poslovni register Slovenije, in opravlja večstransko pobotanje obveznosti in terjatev poslovnih subjektov.

2.2 Agencija RS za javnopravne evidence in storitve

AJPES v skladu z Letnim programom statističnih raziskovanj tudi po prenosu plačilnega prometa na banke spremlja podatke o pravnih osebah z dospelimi neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni, evidentiranih pri bankah.

Meseca julija 2002, torej po končanem prenosu plačilnega prometa na banke, je bilo po zbranih podatkih bank evidentiranih 534 pravnih oseb z dospelimi neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni. Povprečni znesek dospelih neporavnanih obveznosti je znašal 2.105 milijonov tolarjev (Tekoči gospodarski pregled, junij – julij 2002, str. 18). V Tabeli 2 vidimo, da tako število plačilno nesposobnih pravnih oseb kot tudi povprečni dnevni znesek dospelih neporavnanih obveznosti po mesecih od julija 2002 hitro raste.

Meseca novembra 2002 je bilo po podatkih bank evidentiranih 1.155 pravnih oseb z neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni, kar je 19 več kot oktobra tega leta. Povprečni znesek neporavnanih obveznosti (5.911 milijonov tolarjev) se je v primerjavi z

oktobrom povečal za 19,1 odstotkov. Največ plačilno nesposobnih pravnih oseb (386) je imelo neporavnane obveznosti neprekinjeno od 31 do 90 dni, pri 330 pravnih osebah je bilo število dni neporavnanih obveznosti med 6 in 30 dni in pri 224 pravnih osebah med 91 in 180 dni. Pri 215 pravnih osebah so bile neporavnane obveznosti evidentirane več kot 6 mesecev, od tega pri 62 pravnih osebah nad 1 leto.

Tabela 2: Število pravnih oseb z računi pri bankah, ki so imele neprekinjeno nad 5 dni dospelih neporavnanih obveznosti in znesek njihovih dospelih neporavnanih obveznosti v obdobju od julija do novembra leta 2002

Leto 2002	Število pravnih oseb z dospelimi neporavnanimi obveznostmi	Povprečni dnevni znesek dospelih neporavnanih obveznosti (v mio SIT)
jul	534	2.105
avg	617	2.496
sept	793	3.482
okt	1.136	4.965
nov	1.155	5.911

Vir: APP, 18.1.2003.

Po področjih dejavnosti je bilo v novembru 2002 največ pravnih oseb (368) evidentiranih v področju trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe. Povprečni znesek neporavnanih obveznosti je bil 1.396 milijonov tolarjev, kar je 23,6 odstotkov celotnih neporavnanih obveznosti. Največji znesek neporavnanih obveznosti (1.616 milijonov tolarjev ali 27,3 odstotkov celotnih neporavnanih obveznosti) je bil evidentiran v področju predelovalnih dejavnosti, kjer je bilo plačilno nesposobnih 236 pravnih oseb. Po številu plačilno nesposobnih pravnih oseb (189) sledi področje poslovanja z nepremičninami, najema in poslovnih storitev, kjer so bile ugotovljene neporavnane obveznosti v višini 903 milijone tolarjev. Velik znesek neporavnanih obveznosti (943 milijonov tolarjev) je bil ugotovljen tudi pri 154 plačilno nesposobnih pravnih osebah s področja gradbeništva. Precejšnje število plačilno nesposobnih pravnih oseb je bilo evidentiranih tudi v področju gostinstva (58), v področju drugih javnih, skupnih in osebnih storitvenih dejavnosti (57), kjer je bil precejšen tudi znesek neporavnanih obveznosti v višini 468 milijonov tolarjev, in v področju prometa, skladiščenja in zvez (47) (Tekoči gospodarski pregled, oktober-november 2002, str. 18).

2.3 I d.o.o. poslovne informacije

Bonitetna hiša I d.o.o. poslovne informacije za pripravo bonitetnih informacij zbira podatke o plačilih slovenskih družb. V sodelovanju z mednarodno bonitetno družbo Dun & Bradstreet, od katere je privzela metodologijo, omogoča podjetnikom preverjati plačilne navade morebitnih in obstoječih poslovnih partnerjev s tako imenovanim D&B plačilnim ključem. Ta podjetnikom ponuja informacijo o tem, s kolikšno zamudo gospodarska družba ali samostojni podjetnik v povprečju plačuje svoje dogovorjene obveznosti.

V ta namen jim izbrane družbe mesečno pošiljajo podatke o plačilih njihovih kupcev. V bazi plačil imajo zajetih več kot 38.000 gospodarskih družb, vse banke in zavarovalnice, večino javnih

zavodov; od teh je okoli 20 odstotkov samostojnih podjetnikov. Samo za zadnjih 12 mesecev imajo zbranih preko 2 milijona faktur, iz katerih potem računajo plačilne zamude za posamezne družbe. Vsak mesec preračunajo za celo Slovenijo povprečno zamudo v dnevih in delež zamujenih faktur in jo pošljejo medijem.

V tej bonitetni hiši ugotavljajo, da število zamujenih računov variira glede na sezono in ostale dejavnike, ki vplivajo na plačila (na primer sprejetje državnega proračuna), prav tako variirajo povprečne zamude. Okoli 7 odstotkov faktur naj bi bilo plačanih več kot 200 dni po zapadlosti, nekaj od njih pa nikoli.

Iz zbranih podatkov o plačilih za 38.000 pravnih oseb, so ugotovili, da so se povprečni dogovorjeni roki plačil v nekaj letih podaljšali za mesec dni. To pomeni, da je na plačilo blaga, potem, ko je zapustilo podjetje, ali na plačilo opravljene storitve sedaj v povprečju potrebno čakati od 80 do 110 dni.

Njihovi podatki kažejo, da je v zadnjih dveh letih okoli 40 odstotkov faktur plačanih pravočasno, 60 odstotkov plačil pa je zamujenih, pri tem da okoli 7 odstotkov računov močno zamuja. Povprečna zamuda se mesečno giblje od 27 do 34 dni. Za november 2002 so podatki naslednji: 32 dni povprečne zamude, ki že četrti mesec zapored raste, delež zamujenih pa 58 odstotkov.

3 Zakonodaja

Že Zakon o gospodarskih družbah iz leta 1993 je obravnaval problematiko plačilne nesposobnosti v Sloveniji. Tako je ZGD v prvem odstavku 257. člena določal, da mora uprava delniške družbe najkasneje v roku 48 ur od ugotovitve izgube, ki dosega polovico osnovnega kapitala družbe, sklicati skupščino in jo o tem obvestiti. Upravi je bilo po tretjem odstavku 257. člena istega zakona po nastanku plačilne nesposobnosti prepovedano izvrševanje plačil, ki niso bila v skladu s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika. Drugi odstavek istega člena je tudi določal, da mora uprava takoj, najkasneje pa v treh tednih po nastanku dejstva, predlagati začetek postopka stečaja ali prisilne poravnave gospodarske družbe. 258. člen ZGD tudi določa, da morajo člani uprave in njihovi namestniki (260. člen ZGD, 1993) pri vodenju poslov ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika in varovati poslovno skrivnost družbe. V primeru, da tega ne izvršujejo, solidarno odgovarjajo družbi in upnikom, če ta ne more poravnati njihovih terjatev.

Od leta 1991 dalje je skokovito naraščalo število podjetij z blokiranimi računi in vedno več je bilo podjetij, ki so imela račune blokirane več kot leto dni ter niti niso zaposlovala nobenega delavca. Sklepamo lahko, da ta podjetja niso več poslovala, imela pa so še velike dolgove. Normalno poslovanje je bilo tako ovirano, saj je prihajalo do verižnih zamud pri plačilih zaradi obveznosti, ki so temeljila na starih dolgovih. Vse bolj se je kazala nujnost zakonodajne ureditve izbrisa teh podjetij iz sodnega registra na čim hitrejši in cenejši način.

Že leta 1993 je bil sprejet Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji, vendar se zaradi dolgotrajnosti postopkov in visokih stroškov, ki jih po zakonu nosi predlagatelj postopkov, te določbe niso uresničevale. Tako je bila leta 1997 prejeta sprememba ZPPSL (ZPPSL-A), kjer je uzakonjen institut t.i. stečaja po uradni dolžnosti. Ukrep je bil razumljiv, vendar pa popolnoma neučinkovit in pravno neizvršljiv. 2. in 3. odstavek 3. člena ZPPSL-A sta namreč določila, da se začne stečajni postopek po uradni dolžnosti nad vsemi dolžniki, ki imajo blokiran žiro račun več kot 12 mesecev ali pa niso izplačali plač za obdobje zadnjih treh mesecev. Takšno določilo se zaradi praktičnih in čisto objektivnih razlogov ni uresničevalo. Družb, ki bi zadostile kriteriju blokade žiro računa, bi bilo namreč okrog 6500, podatkov o podjetjih, ki niso izplačala plač za zadnje tri mesece, pa ni, saj minister, pristojen za delo, ni predpisal načina zbiranja teh podatkov (Šinkovec, Škerget, 1999, str. 426).

V postopku ponovnega noveliranja ZPPSL je zakonodajalec črtal 2. in 3. odstavek 3. člena ZPPSL, saj bi začetek stečajnih postopkov nad blokiranimi podjetji popolnoma ohromil delo sodišč. Podoben problem bi se pojavil tudi pri uveljavljanju sicer uzakonjenega določila o neusklajenosti družb z minimalnim kapitalom za posamezno organizacijsko obliko (580. člen ZGD, 1993). Pred letom 1993 je država v začetnem obdobju prehoda v novo gospodarsko ureditev s spodbujanjem ustanavljanja malih podjetij, predvsem družb z omejeno odgovornostjo, skušala vplivati na razvoj v nastajajočem podjetniškem sektorju in dovoljevala ustanavljanje družb brez minimalnega ustanovitvenega kapitala. 580. člen ZGD se tako kot 2. in 3. odstavek ZPPSL ni upošteval, saj bi dodatnih 13.000 likvidacij po uradni dolžnosti daleč presegle kapaciteto sodišč (Šinkovec, Škerget, 1999, str. 426).

Zaradi omenjenih razlogov in hitrega poslabševanja stanja na področju neporavnanih obveznosti je vlada po hitrem postopku v parlamentarno proceduro predložila ZFPPod, ki je vključil obe problematiki pod nov pravni institut, ki omogoča hitro odstranitev nedelujočih in z zakoni neusklajenih pravnih subjektov s trga. Uvedel je namreč institut izbrisa gospodarske družbe iz sodnega registra brez likvidacije. ZFPPod je tudi razveljavil 257. člen ZGD in določilo 258. člena, ki se navezuje na povrnitev škode zaradi izvrševanja izplačil po nastopu plačilne nesposobnosti ali prezadolženosti, in na novo opredelil obveznosti managementa in njihovo odškodninsko odgovornost. Obveznosti se nanašajo predvsem na spoštovanje poslovnofinačnih načel in ukrepanje ob nastanku plačilne nesposobnosti, prezadolženosti in kapitalske neustreznosti. Določila o odgovornosti uprav se po ZGD v maloštevilnih sodnih postopkih niso uresničevala. Pomanjkljivost prejšnje ureditve pa je bila tudi v omejenosti zgornjih določil zgolj na delniške družbe. Sprejeti ZFPPod velja tako za gospodarske družbe, samostojne podjetnike posameznike po ZGD, zavode kot tudi za zadruge (Berk, 2002, str. 30).

3.1 Insolvenčna zakonodaja

Insolvenčno pravo je celota pravnih pravil, ki urejajo vsebino tako materialnopravnih razmerij (ki določajo pravice in obveznosti) kot procesnih razmerij (t.j. pravil, po katerih lahko nosilec pravice doseže sodno varstvo te pravice), ki nastanejo, ko dolžnik zaide v finančne težave in je zato bodisi

ogrožena njegova dolgoročna plačilna sposobnost bodisi je že postal (dolgoročno) plačilno nesposoben (Plavšak, 2000, str. 52).

Insolvenčno pravo torej ureja vsebino pravnih razmerij med dolžnikom in upnikom ter sodne postopke, v katerih upniki iščejo zaščito svojih interesov. Pravila insolvenčnega prava se uporabljajo, kadar pri dolžniku nastopi finančno stanje, zaradi katerega je ogrožena njegova dolgoročna plačilna sposobnost ali je že postal dolgoročno plačilno nesposoben. S tem je ogrožen premoženjskopravni interes njegovih upnikov, da bi dosegli poplačilo svojih terjatev.

Splošna materialnopravna in procesna pravila insolvenčnega prava v slovenski zakonodaji urejata Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPPSL, Uradni list RS, št. 67/93, 39/97 in 52/99) in Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPod, Uradni list RS, št. 54/99 in 110/99). Insolvenčno ureditev pa dopolnjujejo posebna pravila, ki veljajo za finančne organizacije in so zbrana v Zakonu o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU, Uradni list RS, št. 6/94, 25/97, popravek 32/97, 10/98 in 26/99), Zakonu o trgu vrednostnih papirjev (ZTVVP-1, Uradni list RS, št. 56/99), Zakonu o bančništvu (Zban, Uradni list RS, št. 7/99) in Zakonu o zavarovalništvu (Zzavar, Uradni list RS, št. 13/00).

Pravila insolvenčnega prava imajo dva splošna cilja oz. namena (Plavšak, 2000, str. 68-70):

1. razporeditev tveganj med udeleženci tržnega gospodarstva na način, ki je predvidljiv (jasno določen način razporeditve tveganj), razumen (pravična obravnava vseh upnikov) in pregleden (med insolvenčnim postopkom morajo biti vsem udeležencem zagotovljene vse informacije, potrebne za uresničevanje njihovih pravic v postopku),
2. zaščita in maksimalna vrednost premoženja v korist vseh zainteresiranih in gospodarstva v celoti.

Temeljni vrsti insolvenčnih postopkov sta (Plavšak, 2000, str. 59):

1. likvidacijski postopek kot postopek, v katerem se opravi unovčenje oz. likvidacija celotnega dolžnikovega premoženja, iz katerega se sorazmerno in sočasno poplača vse upnike,
2. reorganizacijski postopek kot postopek, v katerem se zagotovijo pogoji, da se v določenem obdobju odpravi vzroke začasnih likvidnostnih težav oz. trajnejše plačilne nesposobnosti in možnosti prestrukturiranja poslov ter razmerij z upniki.

3.1.1 Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji

ZPPSL je prvi zakon insolvenčnega prava. Z namenom odprave insolventnosti s prisilno poravnavo in finančno reorganizacijo ter poplačila upnikov ureja tri vrste postopkov:

Postopek prisilne poravnave

Uvede se pri dolžniku, ki je dalj časa plačilno nesposoben ali prezadolžen. Namen tega postopka je reorganizacija poslovanja in financiranja, da bi preprečili stečaj. V tem zakonu sicer izraz "dalj časa" ni podrobneje definiran, zato to pomanjkljivost odpravlja ZFPPod, kjer je določeno, da mora uprava podjetja najkasneje v roku dveh mesecev od nastopa nelikvidnosti ali prezadolženosti, če v tem času z ukrepi ni mogoče zagotoviti likvidnosti, pristojnemu sodišču predlagati začetek

postopka prisilne poravnave ali stečaja. V pravnem pogledu je prisilna poravnava pred sodiščem sklenjena pogodba med dolžnikom in upniki, s katero se terjatve napram dolžniku zmanjšajo in (ali) odloži njihovo plačilo.

Stečajni postopek

Stečajni postopek se opravi nad dolžnikom, ko je ta dalj časa plačilno nesposoben ali prezadolžen in v drugih primerih, določenih z zakonom. Pravna posledica zaključka stečajnega postopka je, da dolžnik preneha, sredstva, dosežena s prodajo dolžnikovega premoženja, pa se razdelijo med upnike sorazmerno z višino njihovih terjatev.

Postopek (prisilne) likvidacije

Prisilna likvidacija je sodni postopek, ki se opravi nad dolžnikom, ker so izpolnjeni pogoji, določeni z zakonom, za prenehanje njegovega nadaljnjega obstoja. Namen in rezultat tega postopka je isti kot pri stečaju, bistvena razlika med likvidacijskim in stečajnim postopkom pa je predpostavka, da se v likvidacijskem postopku upniki poplačajo v celoti.

Stečajnemu postopku in postopku prisilne likvidacije je skupno to, da se v obeh postopkih unovči celotno dolžnikovo premoženje in se iz tega premoženja poplačajo upniki, morebitni ostanek pa se razdeli družbenikom. Če pa izhajamo iz opredelitve pravic insolvenčnega prava kot tistih materialnopравnih in procesnih pravil, ki se uporabljajo, kadar dolžnik zaide v finančne težave, so pravila insolvenčnega prava samo tiste določbe ZPPSL, ki urejajo prisilno poravnavo in stečaj. (Plavšak, 2000, str. 57-58).

3.1.1.1 Postopek prisilne poravnave

Prisilna poravnava, kot jo ureja ZPPSL, spada med reorganizacijske insolvenčne postopke. Predlaga jo dolžnik, kadar zaradi dalj časa trajajoče plačilne nesposobnosti in prezadolženosti ne more poravnati svojih obveznosti, vendar sodi, da za saniranje ni nujna uvedba stečajnega postopka. Oceni namreč, da lahko z uspešno izpeljano prisilno poravnavo in načrtom finančne reorganizacije trajno izboljša svoje ekonomsko-finančno stanje in omogoči uspešno nadaljevanje poslovanja. Z uvedbo postopka prisilne poravnave, katerega posledica je zmanjšanje oziroma odložitev plačila zapadlih obveznosti do upnikov, torej želi izboljšati svoje trenutno finančno stanje, z načrtom finančne reorganizacije, katerega predložitev je med postopkom prisilne poravnave obvezna, pa svoje ekonomsko-finančno stanje tudi dolgoročno utrditi (Hieng, 2002, str. 9).

Položaj upnikov

Upniki se morajo s prisilno poravnavo strinjati, da se ta lahko izpelje, saj ima zanje materialne posledice. Pripravljeni jih bodo sprejeti le, če jih bo načrt finančne reorganizacije prepričal, da je ohranitev pravne osebe dolžnice pri življenju zanje boljša rešitev kot morebitno kasnejše prenehanje, pa čeprav se bodo morali zato odpovedati delu svojih terjatev.

Terjatve upnikov v postopku prisilne poravnave

Terjatev upnika pomeni terjatev na dan začetka postopka prisilne poravnave, ki jo tvorita glavnica in obresti, ki so se natekle do dne začetka postopka. Glede terjatev upnikov 37. člen ZPPSL določa:

- da se vse nedospele tako denarne kot nedenarne terjatve upnikov do dolžnika z dnem začetka postopka prisilne poravnave štejejo za dospele,
- da se nedenarne terjatve spremenijo v denarne po cenah na dan začetka postopka prisilne poravnave,
- da se tako denarne kot nedenarne terjatve, katerih predmet so občasne dajatve, spremenijo v enkratne denarne terjatve in
- da se terjatve, izražene v tuji valuti, spremenijo v terjatve v domači valuti po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan začetka postopka prisilne poravnave.

Določbe tega člena omogočajo enako obravnavo upnikov ter nato njihovo razvrstitev v razrede glede na deleže in odlog poplačila.

Pobot terjatev

Pobot, določen v 39. členu ZPPSL, je drugačen od pravil v Obligacijskem zakoniku. Deluje po sili zakona in posebna pobotna izjava ni potrebna. Pobotane so vse terjatve upnikov do dolžnika, ki jih je bilo mogoče na dan začetka postopka prisilne poravnave pobotati z dolžnikovimi nasprotnimi terjatvami. Pobotajo se tudi terjatve, ki niso istovrstne, in tudi tiste, ki na dan začetka postopka še niso dospele.

Obojestransko odplačne pogodbe

To so pogodbe, kjer je izpolnitev ene stranke odvisna od izpolnitve druge in sta obe stranki hkrati upnika in dolžnika. Če na dan začetka postopka prisilne poravnave niso bile v celoti izpolnjene, lahko dolžnik v roku 30 dni po začetku postopka poravnalnemu senatu predlaga odstop od pogodbe. Ta bo odstop dovolil le, če nobena od pogodbenih strank še ni v celoti izpolnila svoje obveznosti, če z odstopom ni ogrožena izpolnitev prisilne poravnave in če z odstopom ne nastane nesorazmerna škoda nasprotni stranki (40. člen ZPPSL). Če pa dolžnik ne odstopi od obojestranske odplačne pogodbe, ki še ni bila v celoti izpolnjena, mora vsaka pogodbeni stranka izpolniti v pogodbi določeno obveznost, ne glede na potrjeno prisilno poravnavo (41. člen ZPPSL).

Prijava in preizkus terjatev

Upniki prijavijo terjatve, ki so nastale do začetka postopka prisilne poravnave ne glede na dospelost, v roku 30 dni od objave postopka v Uradnem listu RS (43. člen ZPPSL). Prijava je potrebna zaradi pridobitve glasovalne pravice ter ugotovljene terjatve. Če upnik terjatve ne prijavi ali jo odda prepozno, je ne izgubi, pač pa zgubi le glasovalno pravico. Prijavljena terjatev pa sama po sebi še ne pomeni zagotovitev glasovalne pravice, če ni ugotovljena oz. spoznana za verjetno.

Za tiste terjatve pa, ki so nastale po začetku postopka prisilne poravnave, potrjena prisilna poravnava ne velja. Če so nastale na podlagi pravnih poslov, ki so bili potrebni, da je dolžnik med postopkom prisilne poravnave lahko nadaljeval proizvodnjo oz. poslovanje, zanje obstajata dve možnosti:

1. se sploh ne prijavijo, ker imajo upniki pravico do popolnega poplačila,
2. upniki se v dogovoru z dolžnikom odločijo svoje terjatve v primeru uspele prisilne poravnave zamenjati za delnice oziroma deleže. V tem primeru upniki terjatve prijavijo.

Položaj dolžnika

Njegova najpomembnejša naloga je priprava dobrega načrta finančne reorganizacije. Terjatve upnikov razvrsti v razrede glede na pravni in poslovni temelj ter druge znake istovrstnosti, če v načrtu ponudi različna zmanjšanja poplačil terjatev. Za to se bo odločil, če bo ocenil, da ne bo mogel poravnati vseh terjatev naenkrat. Vendar pa ga 16. člen ZPPSL zavezuje, da posameznim razredom ne sme ponuditi različnega poplačila terjatev v primeru, da bi bili upniki iz posameznih razredov zaradi tega obravnavani neenakopravno. Poleg tega zakon omejuje tudi minimalne odstotke poplačila, ki jih dolžnik lahko predlaga:

- 20 odstotkov, če rok za plačilo ni daljši od 1 leta,
- 40 odstotkov, če rok za plačilo ni daljši od 2 let,
- 60 odstotkov, če rok za plačilo ni daljši od 3 let,
- 80 odstotkov, če rok za plačilo ni daljši od 4 let,
- 100 odstotkov z odložitvijo za največ 5 let.

Dolžnik mora v načrtu finančne reorganizacije utemeljiti, da lahko izpolni obveznosti iz predlagane prisilne poravnave.

3.1.1.2 Stečaj

Stečaj spada med likvidacijske insolvenčne postopke. Po zakonu ga lahko predlagajo upniki ali sam dolžnik, če ugotovijo, da je zaradi dalj časa trajajoče plačilne nesposobnosti oz. prezadolženosti nadaljevanje dolžnikovega poslovanja v nespremenjenem obsegu škodljivo, ker se z njim zmanjšuje dolžnikovo premoženje ter s tem tudi možnosti za poplačilo upnikov in za poplačilo družbenikov iz ostanka stečajne mase. Namen stečajnega postopka je predvsem poplačilo upnikov pa tudi dokončno prenehanje dolžnikovih pravnih razmerij oz. dolžnika samega.

Insolventen je dolžnik, ki dalj časa ni sposoben izpolnjevati svojih zapadlih obveznosti. Znak, da je dolžnik plačilno nesposoben, je praviloma to, da je prenehal s plačili zapadlih obveznosti. Vendar je treba tukaj preučiti "težo" nelikvidnosti, t.j. možnosti dolžnika, da zopet vzpostavi likvidnost. Lahko gre namreč le za plačilni zastoj, ko dolžnik samo trenutno nima sredstev za plačilo obveznosti.

Prezadolženost oz. insolventnost v prvi vrsti pomeni, da premoženje dolžnika ne more več pokriti obveznosti dolžnika. Ugotavlja se predvsem na dva načina. Najprej se ugotavlja, ali je premoženje pri sestavi likvidacijskih vrednosti sposobno pokriti obstoječe obveznosti (računska prezadolženost). Nato se presoja, ali bo pridobitna sposobnost v določenem času zopet vzpostavljena. Če ni možnosti za ponovno vzpostavitev solventnosti, gre za prezadolženost. Bistvo prezadolženosti je v tem, da premoženje dolžnika ne pokrije obstoječih obveznosti. Obveznosti presegajo premoženje dolžnika (Šinkovec, Škerget, 1999, str. 433).

Dalj časa trajajoče pomanjkanje sredstev na žiro računu dolžnika, ki se odraža v blokadi žiro oz. transakcijskega računa, samo po sebi torej ne predstavlja insolventnosti v smislu ZPPSL. Za presojo, ali je podan stečajni razlog insolventnosti, se zato upoštevajo tudi druga sredstva

dolžnika, ki jih je mogoče hitro in enostavno unovčiti ali ustvariti pri poslovanju. Pri presoji pa se ne upošteva le terjatev predlagatelja, temveč možnost poplačila vseh upnikov z zapadlimi terjatvami. Odločilnega pomena je tudi ugotovitev, ali je podjetje sposobno preživetja.

Položaj upnikov

Upnik, ki želi biti udeležen v stečajni masi, mora nujno prijaviti terjatve. Če tega ne stori ali zamudi predpisani rok, izgubi pravico do njenega uveljavljanja v stečajnem postopku. Upniki lahko prijavijo vse terjatve, nastale do dneva začetka stečajnega postopka, ne glede na njihovo zapadlost v plačilo. Po ZPPSL se namreč z dnem začetka stečajnega postopka vse štejejo za zapadle. Ker je osnovni namen stečajnega postopka poplačati upnike, ki morajo biti poplačani enakomerno iz dolžnikovega premoženja, je treba na začetku stečajnega postopka vse nederne terjatve upnikov preračunati v denar, terjatve upnikov v tujih valutah pa v domačo valuto po srednjem tečaju Banke Slovenije (Hieng, 2002, str. 10).

Glede velikosti prijavljenih terjatev v stečajni postopek je podobno kot v postopku prisilne poravnave. Posebna pozornost pa je v ZPPSL namenjena pobotu, ker možnost pobotanja lahko pomeni, da načelo pravičnosti do vseh upnikov ni dosledno izpeljano. Upniki, ki lahko svoje terjatve pobotajo z dolžnikovimi nasprotnimi terjatvami, so vsekakor v ugodnejšem položaju, zato po ZPPSL pobot ni dovoljen v primerih, ko bi se pogoji zanj dosegli s špekulacijami. Navedena sta dva primera nedovoljenega pobota:

- če je bila terjatev odstopljena upniku v zadnjih 6 mesecih pred dnem začetka stečajnega postopka, upnik pa je vedel ali bi moral vedeti, da je dolžnik postal plačilno nesposoben ali da je proti njemu predlagan začetek stečajnega postopka oziroma prisilne poravnave,
- če gre za pobot terjatve proti dolžniku, nastale pred začetkom stečajnega postopka, z dolžnikovo terjatvijo, nastalo po začetku tega postopka.

Položaj dolžnika

Če stečajni senat po uvedbi stečajnega postopka odloči, da obstaja nevarnost, da bo od uvedbe do začetka stečajnega postopka dolžnik sprejemal odločitve, ki bodo zmanjšale stečajno maso oz. možnost poplačila upnikov, lahko omeji dolžnikovo pravno in poslovno sposobnost. Tako lahko omeji pravice dolžnikovih pooblaščenih oseb za opravljanje pravnih poslov, odredi ustavitev plačil z dolžnikovega računa (razen izplačil izhodiščnih plač, določenih s kolektivno pogodbo) in zahteva pregled nad vsakršnimi odločitvami dolžnikovih organov, ki se nanašajo na razpolaganje z njegovimi sredstvi. Te omejitve se vpišejo v sodni register in o njih se obvesti organizacijo, ki za dolžnika opravlja plačilni promet.

Z začetkom stečajnega postopka preidejo vsa pooblastila poslovodnega organa, zastopnika in organov upravljanja dolžnika na stečajnega upravitelja. Ta skupaj z upniškim odborom pretehta in predlaga stečajnemu odboru, katere posle bi bilo nujno opraviti, da bi se preprečilo zmanjšanje stečajne mase. O morebitni prodaji dolžnika kot pravne osebe odloči stečajni senat samo pod pogojem, da se s tem dosežejo ugodnejši pogoji za poplačilo upnikov.

Namen stečajnega postopka je poplačilo upnikov in prenehanje dolžnika kot pravne osebe (razen v primerih, ko se ta proda in se kot ustanovitelj v sodni register vpiše kupec). Stečajni postopek se

lahko na hitro zaključi, če stečajni senat med njim ugotovi, da premoženje, ki bi prišlo v stečajno maso, ne zadošča niti za stroške postopka ali da je neznatne vrednosti. Po ZPPSL je mogoče stečajni postopek preprečiti z umikom predloga oz. njegovo zavrnitvijo še pred začetkom, ko pa se začne, ga je mogoče ustaviti le s potrjeno prisilno poravnavo.

3.1.2 Zakon o finančnem poslovanju podjetij

Namen zakona je bil dvojen (Poročevalec, 1999, str. 27):

1. jasno urediti dolžnosti podjetij na področju finančnega poslovanja

V naši pravni ureditvi so bile dolžnosti podjetja in zlasti njegove uprave, posebno v primeru, ko je v podjetju nastopil finančni položaj prezadolženosti oziroma plačilne nesposobnosti, izrazito pomanjkljivo urejene. ZPPSL ureja postopek prisilne poravnave in stečajni postopek, torej od vložitve predloga za začetek takega postopka dalje. ZGD pa v 257. členu sicer ureja dolžnosti uprave ob izgubi, prezadolženosti ali plačilni nesposobnosti, vendar pa je navedena določba pomanjkljiva, saj ne določa nobenih sankcij za njeno kršitev. Poleg tega ta ureditev velja samo za delniške družbe in je izrazito zastarela.

2. urediti postopek izbrisa gospodarskih družb iz sodnega registra brez predhodne likvidacije

Likvidacija pomeni prodajo vsega premoženja pravne osebe in poplačilo upnikov iz kupnine, dosežene s prodajo. Če pravna oseba nima premoženja, likvidacija itak nima pomena, vodenje stečajnega oz. likvidacijskega postopka pa povzroči nepotrebne stroške. Z institutom izbrisa gospodarskih družb iz sodnega registra brez predhodne likvidacije je zakonodajalcu uspelo rešiti problem okoli 4000 družb, ki se niso uskladila z določbami ZGD, zlasti z določbami o minimalnem znesku osnovnega kapitala, in problem okoli 6000 družb, ki so imela žiro račun blokiran že več kot eno leto in niso zaposlovala nobenega delavca.

Temeljna načela zakona so naslednja (Poročevalec, 1999, str. 27):

- a. načelo skrbnega finančnega poslovanja podjetij, katerega uresničitev se zagotavlja tudi z ustrežno odškodninsko odgovornostjo v primeru kršitve,
- b. načelo enakega obravnavanja upnikov,
- c. prenehanje pravnih oseb, ki nimajo premoženja, brez predhodnega postopka likvidacije,
- d. zaščita pravnih interesov družbenikov oz. delničarjev, ki se zagotavlja s pravnimi sredstvi v postopku izbrisa, javnimi objavami in pravnimi posledicami izbrisa.

Zakon o finančnem poslovanju je razdeljen na štiri dele:

1. splošne določbe,
2. finančno poslovanje podjetij,
3. izbris gospodarskih družb iz sodnega registra,
4. prehodne in končne določbe.

3.1.2.1 Finančno poslovanje podjetij

Pravila finančnega poslovanja podjetij so razdeljena v dve podpoglavji:

- a. pravila skrbnega finančnega poslovanja in

- b. pravila, ki opredeljujejo dolžnosti organov podjetja ter odgovornost le-teh v primeru nelikvidnosti ali (in) prezadolženosti.

a. Pravila skrbnega finančnega poslovanja

ZFPPod določa, da mora podjetje poslovati v skladu z določbami v tem zakonu in hkrati v skladu s poslovnofinančnimi načeli in standardi Slovenskega inštituta za revizijo. Določila o skrbnem finančnem poslovanju se nanašajo na zagotavljanje izpolnjevanja dospelih obveznosti ter gospodarjenja z naložbami in finančnimi viri tako, da je podjetje v vsakem trenutku sposobno izpolniti vse dospele obveznosti. Ključna načela, ki jih obravnava, so:

- načelo likvidnega in solventnega poslovanja,
- kapitalska ustreznost,
- uravnavanje likvidnosti.

Likvidnost¹ je sposobnost pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti. Poslovnofinančna načela jo označujejo s pojmom kratkoročna plačilna sposobnost. To je torej finančni položaj, v katerem so prejemki, vključno z začetnim stanjem denarnih sredstev, v danem trenutku ali kratkem roku enaki ali večji od izdatkov za obveznosti, ki so zapadle v plačilo (več o tem v Poglavju 1.2).

Solventnost, poimenovana tudi dolgoročna plačilna sposobnost, je sposobnost podjetja zagotavljati plačilno sposobnost za celotno obdobje poslovanja podjetja. Skrajni finančni položaj dolgoročne plačilne nesposobnosti podjetja je finančno stanje prezadolženosti, torej finančno stanje, v katerem so sredstva podjetja manjša od njegovih dolgov (več o tem v Poglavju 1.2).

Poslovne odločitve podjetij bi morale biti odvisne od finančnega položaja, v katerem se podjetje nahaja. Poslovne odločitve lahko bodisi:

- pretežno bolj povečujejo donosnost kapitala bodisi
- pretežno bolj izboljšujejo kratkoročno plačilno sposobnost.

Temeljna pogoja za zagotavljanje dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja sta tako oblikovanje in stalno vzpostavljanje takšnega razmerja med strukturo in ročnostjo financiranja, kakršno omogoča ustrezno obvladovanje tveganja, da ne bi prišlo do kratkoročne plačilne nesposobnosti podjetja (Plavšak, 2000, str. 857).

Kapital v poslovnofinančnem pomenu je stanje celotnega dolgoročnega financiranja podjetja. To so vse dolgoročne obveznosti do virov sredstev, ki poleg lastnih virov financiranja obsegajo tudi dolgoročne tuje vire financiranja. Kapital mora biti v skladu z ZFPPod ustrezen:

¹ Mlinarič (Mlinarič, 2000, str. 16) opozarja na nedosledno uporabo izraza likvidnost. Likvidnost je sposobnost spreminjanja nedenežnega premoženja v denarna sredstva, stopnja likvidnosti pa je odvisna od časa in stroškov, ki so za to potrebni. Če je nekdo likviden, nam to še ne pove veliko o njegovi plačilni sposobnosti, saj je zanjo pomembno, da ima med vsemi likvidnimi oblikami premoženja zadostno količino denarnih sredstev.

- glede na obseg in vrsto poslov podjetja in
- glede na tveganja, ki jim je družba izpostavljena pri opravljanju teh poslov.

Pojem ustreznega kapitala obsega tako:

- ustrezen obseg (višina) kapitala, ki neposredno zagotavlja dolgoročno plačilno sposobnost podjetja,
- ustrežno strukturo kapitala, ki prek finančnega vzvoda vpliva na povečevanje vrednosti lastniškega kapitala, posredno pa vpliva tudi na dolgoročno plačilno sposobnost.

Ustreznega kapitala je torej sestavljen iz optimalnega kapitala, ki izhaja iz posebnosti dejavnosti in posebnosti podjetja, ter iz rezervnega kapitala, ki izhaja iz potrebe po obvladovanju tveganj, ki jim je podjetje izpostavljeno. Ob znanih dolgoročnih naložbah je za plačilno sposobnost podjetja (ob danem obsegu poslovanja) potreben ustrezen obseg obratnega kapitala, ki naj bi kot presežek obveznosti do dolgoročnih virov nad dolgoročnimi naložbami financiral kratkoročne naložbe. Temeljna finančna logika ustreznega obratnega kapitala v podjetju izhaja iz dejstva, da so v delujočem podjetju sredstva dolgoročno vezana ne le v dolgoročnih naložbah, temveč tudi v zalogah in kratkoročnih terjatvah do kupcev. Po drugi strani pa so pri delujočem podjetju poleg računovodsko izkazanih dolgoročnih virov z vidika financiranja tudi obveznosti do dobaviteljev dolgoročni vir.

Osnovno načelo ustreznega obratnega kapitala (ki v največji meri zmanjšuje tveganje kratkoročne plačilne sposobnosti) zahteva, da so vsa dolgoročno vezana sredstva v poslovanju tudi dolgoročno financirana. Iz tega pa sledi, da naj obratni kapital financira tisti del terjatev in zalog, ki ni financiran z obveznostmi do dobaviteljev. Razlika med tako opredeljenim obratnim kapitalom in njegovim dejanskim stanjem v določenem podjetju je lahko primanjkljaj ali presežek obratnega kapitala. Presežek obratnega kapitala pomeni določeno rezervo (vendar povečuje stroške financiranja podjetja), primanjkljaj pa pomeni povečano tveganje pri zagotavljanju plačilne sposobnosti v prihodnosti. Pri danem obsegu poslovanja je torej optimalni obratni kapital po eni strani odvisen le od povprečnega plačilnega roka kupcev in vezave zalog ter po drugi strani od povprečnega plačilnega roka dobaviteljev. Zaradi zunanjih in tudi notranjih nepredvidenih dogodkov pa je treba predvideti tudi določeno rezervo obratnega kapitala, in sicer čim večje je tveganje pri načrtovanju poslovanja, večja je potrebna rezerva.

Potreben oz. ustrezen obratni kapital je torej seštevek optimalnega obratnega kapitala in ustrezne rezerve. Razlika med potrebnim in dejanskim obratnim kapitalom pa kaže na kapitalsko (ne)ustreznost podjetja.

b. Dolžnosti uprave in nadzornega sveta na področju finančnega poslovanja podjetij

ZFPPOd z opredelitvijo skrbnega poslovanja in odgovornosti uprave vzpostavi povezavo med plačilno nesposobnostjo, kapitalsko neustreznostjo in prezadolženostjo ter izvajanjem postopkov prisilne poravnave, stečaja in likvidacije, ki so opredeljeni v ZPPSL.

V okviru prava družb ZGD na splošno določa dolžnosti poslovodnih in nadzornih organov. Tako na primer 246. člen ZGD pravi, da uprava vodi poslovanje družbe samostojno, v dobro družbe in na lastno odgovornost. Člani uprave morajo pri vodenju poslov ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika (prvi odstavek 258. člena ZGD). Člani uprave solidarno odgovarjajo

družbi za škodo, ki je nastala kot posledica kršitve njihovih dolžnosti, razen če dokažejo, da so pošteno in vestno izpolnjevali svoje dolžnosti (drugi odstavek 258. člena ZGD). Odškodninski zahtevki, ki ga ima iz tega naslova družba do članov uprave, lahko uveljavljajo tudi upniki družbe, če jih družba ne more poplačati (peti odstavek 258. člena ZGD).

Določbe ZFPPod podrobneje urejajo dolžnosti uprave v zvezi s finančnim poslovanjem družbe z namenom zagotoviti, da podjetje redno spremlja tveganja, ki jim je izpostavljeno pri svojem poslovanju, ter da sprejme ustrezne ukrepe, s katerimi podjetje obvladuje ta tveganja. Pri tem ločuje zagotavljanje likvidnosti podjetja od zagotavljanja kapitalne ustreznosti podjetja. Ko uprava ugotovi kapitalno neustreznost, kar po zakonu pomeni, da je izguba tekočega leta skupaj s prenesenimi izgubami iz prejšnjih let dosegla polovico osnovnega kapitala družbe, mora analizirati vzroke za nastop kapitalne neustreznosti in najkasneje v dveh mesecih pripraviti poročilo o zagotavljanju kapitalne ustreznosti in ga predložiti nadzornemu svetu ter sklicati skupščino, ki lahko odloča o povečanju osnovnega kapitala oziroma zmanjšanju osnovnega kapitala zaradi pokrivanja nepokrite izgube.

Ob nastopu nelikvidnosti pa uprava sama sprejme potrebne ukrepe za zagotovitev likvidnosti, saj je to v njeni pristojnosti in je tudi njena dolžnost že po ZGD. O navedenih ukrepih mora takoj obvestiti nadzorni svet. Če pa s temi ukrepi ni mogoče zagotoviti likvidnosti v dveh mesecih, mora uprava pristojnemu sodišču predlagati začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave. Podobno velja tudi ob nastopu prezadolženosti, ko premoženje družbe ne zadošča več za poplačilo vseh obveznosti podjetja. ZFPPod izrecno nalaga upravi družbe obveznost, da pred vložitvijo predloga za stečajni postopek oziroma postopek prisilne poravnave oceni s skrbnostjo dobrega gospodarstvenika, ali je z ustreznimi metodami finančne reorganizacije mogoče odpraviti vzroke nelikvidnosti oziroma prezadolženosti.

Ob slabem finančnem stanju obstaja nevarnost nesorazmernega poplačila upnikov. Zato ZFPPod določa, da uprava ne sme opravljati nobenih plačil oziroma prevzemati novih obveznosti, razen tistih, ki so po presoji skrbnega in vestnega gospodarstvenika nujna za tekoče poslovanje podjetja. Gre za: plače delavcev do višine zajamčenih plač, tekoči stroški poslovanja, tekoče dobave blaga oz. storitev, potrebnih za tekočo proizvodnjo. Izrecno so prepovedani seveda tudi vsi drugi ukrepi (na primer preusmeritev poslovanja oz. finančnih tokov na drugo pravno osebo oz. gospodarski subjekt), zaradi katerih bi upniki prišli v neenakomeren položaj (Kocbek, 1999, str. 77).

Precejšnja novost ZFPPod so določila o odškodninski odgovornosti članov uprave, nadzornega sveta in družbenikov upnikom družbe, če kršijo določbe ZFPPod.

Uprava torej upnikom v skladu z ZFPPod odgovarja za škodo, ki so jo utrpeli, ker v stečajnem postopku niso dosegli popolnega poplačila terjatev iz stečajne mase. Uprava se lahko reši odgovornosti, če je v primeru kapitalne neustreznosti pridobila strokovno mnenje poslovnofinančnega strokovnjaka, da podjetje glede na obseg in vrsto poslov, ki jih opravlja, in tveganja, katerim je pri tem izpostavljeno, razpolaga z ustreznim kapitalom. Prav tako uprava ne odgovarja za škodo, če dokaže, da je škoda nastala zaradi vzrokov, ki jih uprava ni mogla preprečiti, niti se izogniti njihovim škodljivim posledicam. Odškodninska odgovornost članov

uprave je solidarna, se pa lahko posamezen član uprave reši odgovornosti, če dokaže, da je ravnal tako skrbno, kot se pričakuje od poštenega in vestnega gospodarstvenika.

Navedena odškodninska odgovornost uprave v primeru stečaja je omejena na 15.000.000 tolarjev pri velikih družbah (d.d. in d.o.o.), na 10.000.000 tolarjev pri srednje velikih družbah in na 5.000.000 tolarjev v vseh drugih družbah oziroma podjetjih. Omejitev se nanaša na odškodninsko odgovornost iz majhne malomarnosti. Oškodovani upniki lahko v sporu dokažejo kvalificirano obliko krivde (namen ali huda malomarnost) in potem omejitve ne veljajo.

Tudi člani nadzornega sveta solidarno odgovarjajo upnikom za škodo, ki jim je nastala, ker v stečajnem postopku niso dosegli popolnega poplačila terjatev, če nadzorni svet ni ravnal tako, kot je v skladu z novim zakonom, oziroma če so izpolnjeni zakonski pogoji, ki se nanašajo na dolžnosti nadzornega sveta. Gre torej za primere, če bi nadzorni svet dal nepravilno mnenje glede kapitalske ustreznosti z oceno, da predlagani ukrepi uprave niso potrebni, ali če od uprave ni zahteval vseh ustreznih poročil, ki so sicer določena v 256. členu ZGD, oziroma če nadzorni svet ni poskrbel za to, da uprava ob kapitalski neustreznosti, nelikvidnosti oziroma prezadolženosti ukrepa v skladu s pristojnostmi, ki so izrecno določene v tem zakonu. Sicer pa zakon glede članov nadzornega sveta in njihove odškodninske odgovornosti napotuje na smiselno uporabo določb, ki veljajo za upravo. To velja tudi glede omejitve in možnosti izključitve odškodninske odgovornosti.

ZFPPOd pa tudi za družbenike (in tudi delničarje) prinaša poostreno odgovornost do upnikov. Tako se predvideva, da družbeniki, ki so glasovali proti sklepom, ki jih je uprava predlagala zaradi zagotovitve ustrezne kapitalske strukture družbe, solidarno odgovarjajo upnikom za škodo, ki jim je nastala, ker v stečajnem postopku niso dosegli polnega poplačila terjatev iz stečajne mase. Zakonsko določilo je treba razumeti v opredelitvi odškodninske odgovornosti tistih družbenikov, ki kot ekonomski lastniki vztrajajo, da družba, ki je kapitalsko neustrezna, še naprej posluje. Pri tem torej sami prevzemajo odgovornost kapitalske neustreznosti in zato morajo odgovarjati za škodo. Če je družba kapitalsko neustrezna, imajo družbeniki kot ekonomski lastniki dve možnosti: da družbo likvidirajo ali da jo ustrezno usposobijo, tako da ne bo nevarna za poslovanje z upniki. Če ne ravnajo tako, so seveda odškodninsko odgovorni (Bratina, 1999, str. 671).

3.1.2.2 Izbris gospodarskih družb iz sodnega registra brez likvidacije

Razlogi za izbris družbe iz sodnega registra, ki ga opravi sodišče po uradni dolžnosti, so:

1. družba v dveh zaporednih poslovnih letih ni predložila letnega poročila oz. letnega računovodskega poročila organizaciji, pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov (od 1.1.2003 je to AJPES),
2. družba nima premoženja,
3. če tako določa drug zakon,
4. če se družba ni uskladila z ZGD.

Po ZPPSL se šteje, da družba nima premoženja, če nepretrgoma 12 mesecev ni opravila plačila prek računa pri organizaciji, ki zanjo opravlja plačilni promet. Ta podatek je izbran zato, ker je

hitro in zanesljivo ugotovljiv, čeprav je jasno, da neopravljanje prometa ni dokaz o premoženju družbe. Zato je v ZPPSL predvidena možnost ugovora proti sklepu o začetku postopka izbrisa.

O prvem izbrisnem razlogu obvesti registrsko sodišče AJPES, ki ima podatke o predlaganju letnih poročil družb. O 12-mesečnem neprekinjenem neplačevanju prek računov pa mora registrsko sodišče obvestiti organizacija, ki za družbo opravlja plačilni promet. Iz sodnega registra se izbrišejo tudi pravne osebe iz 580. člena ZGD, ki niso povečale osnovnega kapitala v skladu z določilom iz 583. člena ZGD.

Če ni bil vložen ugovor ali pa je bil zavrnjen oz. zavržen, registrsko sodišče izda sklep o izbrisu družbe iz sodnega registra, ki ga vroči družbi in objavi v Uradnem listu RS.

Najpomembnejša pravna posledica izbrisa družbe je za upnike možnost uveljavljanja terjatev do družbenikov izbrisane družbe. 4. odstavek 27. člena ZFPPod namreč napotuje k določbi 394. člena ZGD, ki določa obveznost družbenikov, da podajo ustrezno izjavo, s katero jamčijo, da so urejena vsa razmerja družbe do delavcev in upnikov ter da prevzemajo preostale obveznosti družbe tudi po njenem prenehanju. Upniki lahko uveljavljajo svoje terjatve do družbenikov v enem letu po objavi izbrisa družbe iz registra. ZFPPod upnikom lahko ponuja samo instrumentarij za poplačilo, sama odločitev za izterjavo pa je na strani upnikov (Kač, 2001, str. 64-65).

3.2 Ali Zakon o finančnem poslovanju podjetij res ščiti upnike?

Cilj zakona o finančnem poslovanju podjetij je bil izboljšati plačilno disciplino. Eden izmed ukrepov je bilo čiščenje registra podjetij. Glede na strukturo blokiranih pravnih oseb v času uveljavitve ZFPPod je bilo utemeljeno pričakovati, da bo zakon z izbrisom po uradni dolžnosti izbrisal večji del družb, ki nimajo premoženja in izkrivljajo pravo sliko o številu družb, ki dejansko poslujejo. Gre za čiščenje sodnega registra z uradnim izbrisom za tiste družbe, ki se niso uskladile z ZGD (ta del se je začel izvajati že 23.7.1999), in za tiste, ki nimajo premoženja (ta del se je začel izvajati 23.7.2000). Za slednje bi sicer moral biti uveden stečaj po uradni dolžnosti, vendar se ta v praksi ni izvajal. Po podatkih sodne statistike je bilo z ZGD neusklajenih družb približno 4.000, k temu številu pa je treba prišteti še vse pravne osebe z blokiranim računom več kot eno leto, ki dejansko niso poslovale in za katere zakon določa domnevo, da nimajo premoženja.

V letu 2000 se je statistično gledano stanje precej izboljšalo, saj je bilo precej teh družb že izbrisanih iz sodnega registra po uradni dolžnosti brez likvidacije. Tako se je po podatkih APP likvidnost slovenskega gospodarstva z vidika podatkov o številu blokiranih oseb v letu 2000 postopno izboljšala. V juniju 2000 je imelo več kot pet dni blokiran žiro račun 6.931 pravnih oseb, kar je za 28,7 odstotka manj kot ob koncu leta 1999, v decembru istega leta pa je bilo takšnih podjetij 5.690 (za nadaljnja leta glej Poglavlje 2.1).

Najbolj realno sliko plačilne nediscipline pa kažejo posamezna dolžniško-upniška razmerja. Upniki, ki so imeli svoje terjatve do pravnih oseb, ki so bile brez premoženja, so dejansko vsa leta ostajali brez možnosti za poplačilo svojih terjatev. Še zlasti če terjatve niso bile zavarovane s

kakovostnim zavarovanjem. Dolžnik, ki je pravna oseba, za svoje obveznosti namreč odgovarja z vsem svojim premoženjem. Vendar je to le premoženje družbe, ne pa tudi osebno premoženje njihovih družbenikov, ki so dejansko lastniki družbe. V primeru družbe z blokiranim žiro računom so bili upniki postavljeni pred vprašanje, ali se odločiti za izterjavo prek sodišča, čeprav ni bilo mogoče pričakovati dejanskega poplačila. Glede na triletni zastaralni rok za tovrstne terjatve je velik del upniških terjatev že zastaral, če upniki niso pravočasno začeli postopkov pred sodiščem. Zastaranje se namreč pretrga z vložitvijo tožbe, pa tudi z vsakim drugim upnikovim dejanjem zoper dolžnika pred sodiščem ali drugim pristojnim organom, katerega namen je ugotoviti, zavarovati ali izterjati terjatev. ZFPPOd je ob izbrisu omogočil upnikom, da terjajo njihove lastnike. V njem pa je hkrati precej lukenj, ki še vedno omogočajo izmikanje plačilu dolgov.

Nejasni roki

Zakon upravi družbe nalaga, da potem, ko družba postane nesposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti, nemudoma sprejme ukrepe za zagotovitev likvidnosti. Če s temi ukrepi v roku dveh mesecev ni mogoče zagotoviti likvidnosti, pa mora uprava sodišču predlagati začetek stečajnega postopka oziroma prisilne poravnave. Slednje mora uprava storiti tudi najpozneje v dveh mesecih po pojavu prezadolženosti oziroma, kot piše v zakonu, nastopu stanja, zaradi katerega premoženje podjetja ne zadošča več za poplačilo vseh obveznosti.

Ko bo prvič prišlo do primera, da bo upnik, ki ni dosegel polnega poplačila iz stečajne mase, tožil direktorja ali lastnika, bo moral dokazati, da ta v roku dveh mesecev, ki ga zakon nalaga, ni naredil vsega, kar bi moral. Ob tem bo moral dokazovati, kaj se je zgodilo pred 60 dnevi, ker pa zakon ne opredeljuje, kaj natančno se mora zgoditi, da začne ta rok teči, je vse odvisno od interpretacij in tolmačenj posameznih sodnikov (Weiss, 2001, str. 4).

V zakonu bi bilo tudi primerneje kot na likvidnost in solventnost poslovanje realnega sektorja vezati na obstoj zapadlih in neplačanih obveznosti. Zakon bi moral siliti podjetnike ne k računanju solventnosti in likvidnosti, temveč k temu, da bi skušali z upniki skleniti dogovor o finančnem reprogramu. Zakon bi moral naložiti obveznost ukrepanja, če dolgovi presežejo določeno vsoto.

Nekaznovano izogibanje plačilu

Zakon, kot je napisan, je zadel predvsem gospodarske družbe, ki svojih obveznosti ne morejo poravnati zaradi pomanjkanja sredstev. Gre za "tranzicijske družbe", ki obratujejo v več obratih, kot bi glede na svojo likvidnost smele. Zakon pa ne učinkuje pri tistih družbah – in to je največja težava – ki svojih obveznosti ne želijo plačati kljub temu, da so plačilno sposobne. To so družbe, ki imajo na trgu monopolni položaj in so zato močna pogodbeni stranka. Upniki jih ne tožijo, ker se bojijo izgubiti posle. Rajši čakajo na plačilo več mesecev in celo privolijo v odpis zamudnih obresti, s čimer omogočajo tem podjetjem, da se financirajo s poceni dolžniškimi viri.

Neenakost upnikov

ZFPPOd je dal ob sprejetju številnim, predvsem "majhnim" upnikom upanje, da se bodo stvari v zvezi s finančno disciplino in plačevanjem obveznosti končno uredile. V našem gospodarskem prostoru je veliko podjetij, ki bi jih na podlagi njihovih izkazov lahko uvrstili med tista, katerih

uprava bi morala sprejeti ukrepe bodisi zaradi kratkoročne plačilne nesposobnosti, kapitalske neustreznosti ali pa prezadolženosti podjetja.

Tako v času, ko bi uprave podjetij morale sprejemati ukrepe za izboljšanje finančnega stanja (dokapitalizacija, dezinvestiranje), podjetja pač "životarijo" in pri tem zelo verjetno z asignacijami ali kako drugače poravnajo svoje obveznosti le izbranim upnikom. ZFPPod je zakon, ki ga ni mogoče obravnavati mimo ZPPSL. Eno osnovnih načel ZPPSL pa je ravno dolžnost enakopravnega obravnavanja upnikov. Pri prej opisanem ravnanju dolžnikov pa ti lahko ravnajo tako kot ravnajo, saj še niso ne v postopku prisilne poravnave in ne v stečaju.

V primeru uvedbe stečajnega postopka ima stečajni upravitelj pravico izpodbijati dejanja, s katerimi je dolžnik odstopal od načela enakopravnega obravnavanja upnikov, vendar le dejanja, nastala v enem letu pred uvedbo stečajnega postopka. Zato ne preseneča dejstvo, da so številni stečaji sproženi ravno v času, ko določenih dejanj ni več možno izpodbijati.

Za razliko od stečajnega postopka pa v postopku prisilne poravnave tovrstnih dejanj sploh ni moč izpodbijati. Na podlagi ZFPPod je dolžnikom, ki so bili že pred letom ali več zreli za prisilno poravnavo in so to tudi danes, dana možnost, da sprožijo postopek prisilne poravnave kadarkoli to želijo. Ker so ponavadi prisilne poravnave tudi potrjene, sledi uvedbi tega postopka precejšen odpis obveznosti, pri čemer ni možno izpodbijati dejanj, s katerimi so nekateri ali večina upnikov bili neenakopravno obravnavani v preteklosti. Tako je ZFPPod postal v veliko primerih orodje oz. instrument za uveljavitev interesov dolžnikov, ne pa zakon, s katerim bi zaščitili upnike.

Odškodninska odgovornost uprave

Po ZFPPod nastopi odškodninska odgovornost uprave le v primeru stečajnega postopka dolžnika, kadar upniki ne dosežejo popolnega poplačila. V primeru potrjene prisilne poravnave pa odškodninska odgovornost ne nastopi.

Tako je dolžnikom omogočeno, da kljub določilom ZFPPod neenakopravno obravnavajo svoje upnike in namesto da bi sprejemali ukrepe ob njihovem nastanku, so ti ukrepi večkrat predmet načrta finančne reorganizacije v postopku prisilne poravnave. Tipičen ukrep je dokapitalizacija, ki jo dolžnik ne uporabi pravočasno kot ukrep po ZFPPod za izboljšanje finančnega stanja, temveč jo uporabi kot ukrep v postopku prisilne poravnave in si z njim ponavadi zagotovi potrebno število glasov za sprejetje prisilne poravnave.

Po dosedanjih izkušnjah in praksi v našem gospodarskem prostoru bi bilo prav odškodninsko odgovornost po ZFPPod uveljavljati tudi v primerih, ko nastopi prisilna poravnava dolžnika. Načeloma namreč s stališča upnika ni razloga, zakaj bi uprava dolžnika bila odgovorna v primeru, da so upniki v stečaju poplačani le recimo 40 odstotkov, ne bi pa bila odgovorna, če so upniki v postopku prisilne poravnave poplačani le 20 odstotkov (Razboršek, 2002).

Kaznovanje le s pomočjo tožbe

V resnici je to prvi zakon, ki ne predpisuje denarne kazni za gospodarski prestopok ali prekršek. Bistvena novost ZFPPod je, da ne predpisuje nobenih denarnih kazni za tiste, ki kršijo njegove zapovedi. Zakon članom podjetniških uprav in njihovim nadzornim svetom ter delničarjem

oziroma družbenikom nalaga, kako morajo ukrepati, če pride do finančnih težav, vendar jih država ne bo kaznovala, če ne ravnajo tako. Kaznovali jih bodo tisti, ki so zaradi njihovega slabega poslovanja ob denar. Vse je torej v rokah upnikov, ki bodo morali na sodišče in tam doseči poravnavo škode. Dejstvo pa je, da so naša sodišča preobremenjena in se spori rešujejo po več let (Avšič, 2002 str. 15).

4 Kako izterjati denar, ki se nahaja v terjatvah?

Plačilna nedisciplina je pri nas še precejšen problem, zato je povpraševanje po izterjavi in odkupu terjatev na našem trgu veliko. Danes imajo podjetja več možnosti, kako priti do izpolnitve svoje terjatve, vendar pa vse vrste izterjav niso enako učinkovite. Učinkovitost posameznega načina je odvisna od podjetja samega, njegove iznajdljivosti, znanja, poslovnega partnerja, njegove pripravljenosti sodelovanja, vrste terjatve, zavarovanja, poslovnega okolja etc. Podjetje mora biti pri izbiri načina izterjave pozorno tudi na posledice, ki jih bo le-ta prinesla. Upoštevati mora želje in možnosti nadaljnjega poslovanja s poslovnim partnerjem, saj nepravilna izbira načina izterjave lahko povzroči prekinitev posla. Izbrana metoda mora biti tudi finančno ustrezna. Podjetje naj bi poskušalo z danimi stroški izterjati čim več, oziroma določen dolg izterjati s čim manjšimi stroški. Sama izterjava tudi ne sme vplivati na tekoče poslovanje podjetja in mora potekati v okviru zakonsko določenih omejitev.

Kot posledica vse večjega povpraševanja po teh storitvah so se na trgu pojavila podjetja, ki delujejo kot posredniki med upnikom in dolžnikom. Upnikom ponujajo različne načine izterjave, ki jih za primerno ceno opravljajo bolj strokovno, predvsem pa so pri tem lahko vztrajnejši. Nekatera podjetja pa so se osredotočila tudi na kompleksnejšo ponudbo instrumentov unovčevanja in odkupa terjatev ter financiranja na podlagi odstopa terjatev ter nenazadnje na kompenzacijo terjatev z obveznostmi.

4.1 Finančni inženiring

Finančni inženiring, kot se področje dela teh podjetij najpogosteje imenuje, ni dejavnost, temveč gre za izraz, ki je podoben pojmu obrt. Namesto tega izraza se pogosto uporablja tudi pojem "trgovanje na sivem trgu" ali "neregulirano finančno posredništvo". Dejstvo namreč je, da ta podjetja opravljajo storitve, ki jih ne nadzirajo Agencija za trg vrednostnih papirjev, Banka Slovenije, Urad za zavarovalni nadzor ali druge državne ustanove, pristojne za nadzor finančnega trga (Hočevar, 1997, str. 12).

Ta podjetja so običajno registrirana kot družbe za opravljanje finančnega svetovanja ali drugih finančnih storitev. Kot druge finančne storitve so v 6. členu Zakona o bančništvu našete naslednje finančne storitve: factoring, finančni zakup (leasing), izdajanje garancij in drugih jamstev, kreditiranje, vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranjem komercialnih poslov, trgovanje s tujimi finančnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli, trgovanje z

izvedenimi finančnimi instrumenti, zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb, posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic, po zakonu, ki ureja zavarovalništvo, izdajanje in upravljanje s plačilnimi instrumenti (na primer plačilne in kreditne kartice, potovalni čeki, bančne menice), oddajanje sefov, posredovanje pri sklepanju posojilnih in kreditnih poslov, storitve v zvezi z vrednostnimi papirji, po zakonu, ki ureja trg vrednostnih papirjev, upravljanje pokojninskih oziroma investicijskih skladov po zakonu, ki ureja pokojninske oziroma invalidske sklade, opravljanje poslov plačilnega prometa. Po 7. členu Zakona o bančništvu so druge finančne organizacije (in ne banke) tiste pravne osebe, ki kot izključno ali pretežno dejavnost opravljajo druge finančne storitve.

V Sloveniji se je število podjetij, ki se ukvarjajo s finančnim inženiringom, v zadnjem času precej povečalo, ni pa možno podati točnega števila tovrstnih podjetij. Ponudniki storitev finančnega inženiringa za pravne in fizične osebe se običajno razlikujejo. Medtem ko je druge možno najti v različnih oglasih časopisov, je težje najti ponudnike teh storitev, ki jih opravljajo za pravne osebe. Takih podjetij je v zadnjem času sicer vedno več, vendar je le nekaj izmed njih t.i. "glavnih igralcev" in ti so v večji meri slovenskim podjetjem že poznana. Večina izmed njih poleg storitev, povezanih s terjatvami in posredovanjem denarnih sredstev, opravljajo za svoje stranke še mnogo drugih s financami povezanih storitev, kot so: vodenje finančno računovodskih poslov, financiranje in opravljanje finančnih poslov, davčno svetovanje, opravljanje tržnih in bonitetnih analiz, marketing, poslovno svetovanje za tekoče potrebe naročnika, svetovanje pri reševanju točno določenih od naročnika zahtevanih nalog etc. To so predvsem podjetja, ki so si s svojo sedaj že večletno prisotnostjo na slovenskem "sivem finančnem trgu" ustvarila relativno dobro ime.

4.2 Kaj podjetja upniki želijo

Podjetje si želi čimprejšnje izpolnitve dolžnikove obveznosti, saj je za donosnost sredstev in s tem tudi kapitala pomembna hitrost obračanja sredstev. Hitrejše je obračanje sredstev oziroma krajši so dnevi njihove vezave, manj sredstev ima gospodarska družba vezanih. Različne vrste sredstev se različno hitro obračajo, za uspešnost poslovanja pa je posebno pomembno ustrezno upravljanje z zalogami in terjatvami.

Kazalnik obračanja terjatev iz poslovanja izračunamo tako, da delimo:

$$\frac{\text{Prihodki iz poslovanja}}{\text{Povprečne terjatve iz poslovanja}}$$

Kazalnik pove, kolikokrat letno se obrnejo terjatve iz poslovanja (terjatve do kupcev in druge terjatve iz poslovanja) v denarna sredstva. Metoda izračuna tega kazalnika predpostavlja, da so vsi proizvodi, blago, materiali in storitve prodani z odloženim plačilom ter da so vsi prihodki unovčeni. Večja vrednost tega kazalnika pomeni hitrejše obračanje terjatev iz poslovanja v denarna sredstva. Kazalnik je primerljiv le med gospodarskimi družbami v isti dejavnosti.

Kazalnik dnevi vezave terjatev iz poslovanja:

Povprečne terjatve iz poslovanja

Prihodki iz poslovanja - vrednost usredstvenih lastnih proizvodov, storitev, blaga, materiala * 365

Večje je število dni vezave terjatev iz poslovanja, počasnejše je obračanje oziroma spreminjanje teh terjatev v likvidnejšo obliko, v denarna sredstva. Večji obseg terjatev zahteva več sredstev za njihovo financiranje, kar vpliva na slabši poslovni izid.

Veliko podjetij je pri doseganju tega cilja slabo uspešnih, saj premalo časa in sredstev namenjajo ugotavljanju in spremljanju bonitete svojih novih ali starih poslovnih partnerjev, premalo pa se tudi poslužujejo uporabe raznih zavarovanj svojih terjatev. Tako podjetja sama dostikrat niso zmožna preizkusiti in uporabiti vseh načinov izterjave, banke, faktoring službe in druge podobne institucije pa so preveč previdne in nefleksibilne in v želji, čim hitreje priti do likvidnih sredstev, se podjetja pogosto obrnejo na finančne inženiringe.

4.3 Načini zapiranja terjatev preko finančnih inženiringov

Finančni inženiringi nudijo več možnosti zapiranja terjatev:

- opominjanje in obiskovanje, izterjava,
- odkup terjatev ali cesija – pogodba o odstopu terjatev v zavarovanje,
- pobot ali kompenzacija, unovčevanje terjatev.

Na odločitev, katero izmed možnosti bo podjetje skupaj s finančnim inženiringom izbralo, vpliva:

- višina terjatve,
- rok zapadlosti in
- značilnosti dolžnika, predvsem ocena o njegovi plačilni sposobnosti.

4.3.1 Izterjava

Podjetja se navadno odločajo predati finančnim inženiringom v izterjavo terjatve, ki so že dalj časa zapadle. Večkrat podjetja prej sama neuspešno poizkušajo s telefonsko izterjavo, včasih pa tudi sama nimajo časa za dosledno spremljanje in opominjanje svojih dolžnikov, zato s finančnim inženiringom podpišejo pogodbo o izterjavi in predajo seznam zapadlih terjatev, ki jih želijo na ta način izterjati. Če je mogoče, predajo tudi ustrezne kopije faktur in informacije o predhodnem načinu izterjave, ki ga je morebiti podjetje že opravljalo, ter opis dolžnikovega odziva.

Za izterjavo so primerne terjatve v katerikoli višini, pomembno pa je, da še niso zastarale in niso v postopku izvršbe. Po Obligacijskem zakoniku terjatve zastarajo v petih letih, če ni z zakonom določen za zastaranje drugačen rok. Na primer terjatve iz gospodarskih pogodb kot tudi terjatve za povrnitev izdatkov, nastalih v zvezi s temi pogodbami, zastarajo v treh letih. Prav tako pa za izterjavo niso primerne terjatve do tistih pravnih oseb, ki ne obstajajo več, ki so v postopku prisilne poravnave, stečajju ali terjatve, ki so zaradi kateregakoli razloga sporne.

Finančni inženiring lahko predsodno izterjavo dolgov izvaja na različne načine: poleg pisne in telefonske izterjave opravljajo izterjavo z osebnim obiskom izključno v skladu z zakoni in ne uporabljajo metod in sredstev, ki bi lahko škodovali ugledu naročnika. O fizičnem nasilju, kot ga vidimo na filmskih platnih, torej ni mogoče govoriti, imajo pa prednost zaradi sistematičnosti, izšolanih kadrov in drugih prepričevalnih sredstev, med katerimi je opominjanje dolžnikovih poslovnih partnerjev na njegovo nelikvidnost eno izmed najbolj učinkovitih.

Uspešnost izterjave je odvisna predvsem od starosti terjatve in obstoja ustrezne dokumentacije (naročila, pogodbe z natančno dogovorjenimi pogoji sodelovanja, računi, dobavnice, tovorni listi). Izkušnje so pokazale, da je kar 90 odstotkov dolgov, "starih" do tri mesece, izterljivih, medtem ko so več kot dve leti stare terjatve skorajda brezupen primer, ob katerih upnikom preostane le še odpis. Pri tri do šest mesecev starih terjatvah, ki jih sicer najpogosteje dobijo v izterjavo, se vse hiše lahko pohvalijo z več kot 50-odstotno uspešnostjo. Vendar niti psihološko prefinjeni osebni obiski ne zaležejo dosti, če je dolžnik v globokih likvidnostnih težavah in tik pred propadom (Kalacun, 2002, str. 18).

4.3.2 Cesija

Cesija ali pogodbeni odstop terjatve je pogodba, s katero upnik prenese svojo obligacijsko pravico na novega upnika (Juhart, 1996, str. 5). Opredeljena je v 417. členu OZ, ki v 1. odstavku pravi, da upnik lahko s pogodbo, ki jo sklene s kom tretjim, prenese nanj svojo terjatev, izvzemši tiste terjatve, katerih prenos je z zakonom prepovedan, kot tudi tiste, ki so povezane z osebnostjo upnika ali njihova narava nasprotuje prenosu na drugega. Dalje 419. člen OZ pravi, da za prenos terjatve dolžnikova privolitev ni potrebna, vendar ga mora odstopnik obvestiti o odstopu.

S pogodbo o odstopu terjatve torej dosedanji upnik (odstopnik ali cedent) prenese terjatev na drugega novega upnika (prevzemnika ali cesionarja). Bistveno pri tem je, da dolžnik (cessus) pri sklenitvi tega posla ne sodeluje. Razlog, zakaj se prenese terjatev, je lahko karkoli. Tako gre lahko za obstoj prodajne pogodbe, ki je obstajala med odstopnikom in prevzemnikom, lahko pa gre tudi za zavarovanje kakšne druge terjatve ali pa je namen darilni. Dolžnik se na to razmerje ne more sklicevati.

Predmet odstopa je terjatev. Prenesejo se lahko tudi pogojne terjatve in terjatve, ki še niso zapadle v plačilo. Prenesejo se lahko celo terjatve, o katerih teče pravda (sporne terjatve). Terjatev preide na novega upnika takšna, kakršna je. Na prevzemnika preidejo torej tudi vse stranske pravice, kot so na primer pravica do prednostnega poplačila (v stečajnem postopku), hipoteka, zastava, pravice do obresti, do pogodbene kazni ipd.

Dolžnikov položaj je nevtralen in se s sklenitvijo pogodbe ne spremeni. Vprašanje, komu mora dolžnik izpolniti svojo obveznost, rešuje obvestilo. Zelo pomembno je, da mora odstopnik dolžnika o odstopu obvestiti. Do obvestila, če ni vedel za odstop, torej dolžnik lahko veljavno izpolni svojo obveznost staremu upniku in je s tem prost svoje obveznosti. Po obvestilu pa mora plačati samo novemu upniku, če ne obveznost ostane.

OZ tudi opredeljuje, da ima novi upnik proti dolžniku enake pravice, kot jih je imel odstopnik. Dolžnik pa lahko zoper novega upnika uveljavlja vse ugovore, ki jih je imel prej zoper cedenta (na primer ugovor, da dolg ne obstoji ali je drugačen). Nadalje lahko uveljavlja ugovore glede veljavnosti cesije. Uveljavlja pa lahko tudi ugovore, ki jih ima proti novemu upniku. Dolžnik lahko do trenutka, ko je obveščen o cesiji, pobota svojo terjatev z odstopnikom. Od cesije dalje pa lahko pobota vse terjatve do prevzemnika, ne glede na to, kdaj jih je pridobil.

Odstopnik prevzemniku jamči za resničnost in obstoj odstopljene terjatve. Za izterljivost oz. za to, da bo dolžnik plačal, jamči samo, če je to posebej dogovorjeno. Vendar pa tudi v primeru takšnega dogovora odstopnik odgovarja samo do višine zneska, ki ga je odstopnik prejel od prevzemnika, ter za izterljivost obresti in stroškov v zvezi z odstopom in stroškov v postopku zoper dolžnika. Odstopnik torej ne odgovarja za prevzemnikov dobiček, ki ga je le-ta imel od transakcije. Za večjo odgovornost odstopnika se ni mogoče dogovoriti. Jamčevanja ni, če posel ni odplačen (darilo) ali če je prevzemnik napako sam zakrivil.

Posebni primeri odstopa terjatev, omenjeni v OZ, so:

Odstop namesto izpolnitve

Za to vrsto cesije gre takrat, kadar dolžnik odstopi upniku svojo terjatev ali njen del namesto izpolnitve svoje obveznosti. Njegova obveznost do zneska odstopljene terjatve ugasne takrat, ko je sklenjena pogodba o odstopu.

Odstop v izterjavo

V primeru, ko dolžnik odstopi svojemu upniku terjatev samo v izterjavo, njegova obveznost ugasne ali se zmanjša šele tedaj, ko upnik izterja odstopljeno terjatev. V prvem in drugem primeru mora prevzemnik izročiti odstopniku vse, kar je izterjal več, kot znaša njegova terjatev do njega. Pri odstopu v izterjavo lahko dolžnik odstopljene terjatve izpolni svojo obveznost tudi odstopniku, celo če je bil obveščen o odstopu.

Odstop v zavarovanje

Dolžnik se za zavarovanje svojega dolga zaveže upniku, da mu bo cediral svojo terjatev. Upnik pa se zaveže, da mu bo terjatev cediral nazaj (povratna cesija), če bo dolg plačan. V nasprotnem primeru pa bo terjatev sam izterjal od cedentusa in cedentu izročil presežek med dolgovanim in izterjanim zneskom.

4.3.2.1 Posredovanje finančnega inženiringa pri cesiji

Podjetja, ki se obračajo na finančni inženiring v želji, da posreduje pri odkupu terjatev, to navadno storijo iz naslednjih vzrokov:

- najpogosteje potrebujejo takojšnja denarna sredstva za nemoteno nadaljevanje poslovanja,
- vzrok za prodajo je lahko strah, da bo dolžnik ob zapadlosti terjatve nelikviden ali mu ne bo v interesu, da v zglednem roku poravna svoje obveznosti,
- podjetje želi izboljšati svojo boniteto pri dobavitelju s predčasnimi plačevanjem, saj s tem dosega ugodnejše nabavne pogoje, večje diskonte,
- želja po hitrejšem obračanju sredstev.

Odstopnik oziroma prodajalec terjatve sporoči posredniku naslednje pomembne informacije o terjatvi:

Znesek terjatve

Odkup terjatev se navadno dela za zneske, ki so višji od milijona tolarjev, saj je v primeru nižjega zneska zaslužek kupca premajhen in ta ni zainteresiran za nakup. Stimuliramo ga seveda lahko z višjo obrestno mero, vendar je ta strošek potem ponavadi previsok za odstopnika. Težave lahko nastopijo tudi pri previsokem znesku terjatve, t.j. višjem od 30 milijonov SIT, ker je težje najti kupca, ki ima toliko prostih likvidnih sredstev in je tudi pripravljen tvegati morebitno zamudo plačila ali celo neplačilo. V tem primeru je možno, da se naredi odkup za manjši znesek, kot znaša celotna terjatev, ali pa posrednik poišče več kupcev in vsak odkupi del.

Firma dolžnika

To je najpomembnejši podatek o kakovosti terjatve, saj je od bonitete dolžnika odvisno, ali bo posrednik našel kupca, ki bo pripravljen tvegati in kupiti terjatev. Tukaj so pomembni podatki o finančni moči dolžnika, o njegovem poslovnem uspehu, likvidnosti, kreditni sposobnosti, zadolženosti, rentabilnosti, položaju na trgu, dobrem imenu etc. Za terjatve do dobrih, velikih podjetij, ki so poznani kot dobri plačniki, praviloma ni težko najti kupca. Težje je pri slabih plačnikih ali neplačnikih, saj je tveganje v tem primeru pogosto preveliko. Lahko pa se najde podjetje, ki ima do dolžnika samo odprto določeno obveznost in zanj likvidnost tega podjetja ni pomembna, saj bo terjatev, ko jo bo kupil, lahko pobotal s to svojo obveznostjo, poleg tega pa realizira tudi zaslužek v višini dogovorjene obrestne mere za obdobje do zapadlosti terjatve.

Zapadlost terjatve

Ponavadi se odkupuje še nezapadle terjatve, saj je pri že zapadlih tveganje neplačila preveliko. Izjema je poseben dogovor z dolžnikom, ki navadno plačuje redno, pa je zaradi trenutnih likvidnostnih težav podaljšal plačilni rok. Celotna terjatev lahko zapade v istem dnevu, lahko pa delni zneski zapadajo v različnih dneh ali celo mesecih v prihodnosti. Navadno finančni inženiringi posredujejo pri odkupih, ki imajo zapadlost vsaj mesec dni, ne pa bistveno več kot šest mesecev.

Ko posrednik pridobi vse potrebne informacije o terjatvi, na podlagi izkušenj oceni, komu ponuditi terjatev v odkup. Običajno najprej povpraša podjetje, ki je terjatev do istega dolžnika že kupilo, ali pa ponudbo naslovi na stranke, ki so že izrazile interes za to obliko naložbe svojih sredstev.

Interesentov za nakup je lahko več, na izbor pa poleg cene, ki jo zahteva, vplivajo tudi pogoji, s katerimi kupec pogojuje izvedbo cesije, in njegova sposobnost čim hitreje nakazati denar za odkupljeno terjatev. Posrednikova naloga je, da stopi v stik z dolžnikom in preveri obstoj terjatve ter pripravljenost sodelovanja. Cesija se lahko sicer izvede brez dolžnikovega privoljenja, vendar običajno kupec zahteva njegovo izjavo, v kateri potrjuje obstoj obveznosti do odstopnika in se zavezuje, da bo obveznost plačal na dogovorjen dan.

Posrednik nadalje uskladi želje odstopnika in kupca glede cene in ostalih pogojev. Kupec lahko zahteva še kakšno dodatno zavarovanje v obliki menice, izjave odstopnika, da bo v primeru neplačila s strani dolžnika terjatev poravnal sam ipd. Ko so pogoji znani in se z njimi obe strani strinjata, se s strani finančnega inženiringa pripravi pogodba o odstopu terjatve, ki jo potrdijo kupec, prodajalec in, če je potrebno, tudi dolžnik, ki po potrebi podpiše še izjavo o priznavanju obveznosti.

Še isti ali najkasneje naslednji dan po podpisu pogodbe nakaže kupec do 90 odstotkov zneska terjatve na prodajalčev račun, preostanek pa zadrži kot zavarovanje, če dolžnik ne bo plačal po dogovoru. Teh 10 odstotkov služi torej za poplačilo morebitnih zamudnih obresti in obresti, ki so bile dogovorjene v pogodbi kot cena odkupa. Finančni inženiring spremlja dolžnikova plačila in na koncu obračuna obresti in preostali znesek, ki ga mora kupec terjatve še nakazati odstopniku.

4.3.3 Kompenzacija

Eden izmed načinov poravnavanja medsebojnih obveznosti slovenskih podjetij je tudi kompenzacija ali pobot, tj. pravni posel, pri katerem se pobotata dve ali več terjatev. 311. člen OZ pravi, da dolžnik lahko pobota terjatev, ki jo ima nasproti upniku, s tistim, kar ta terja od njega, če se obe terjatvi glasita na denar ali na druge nadomestne stvari iste vrste in iste kakovosti in če sta obe zapadli. Pobotanje je torej prenehanje nasprotnih terjatev med istima strankama, ki sta druga nasproti drugi obenem upnika in dolžnika. Gospodarska korist pobotanja je v tem, da odpade dvojno plačilo.

Za pobot morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji. Obstajati morajo terjatve med pravnimi osebami, terjatve morajo biti istovrstne, denarne in dospele. Kadar je ena terjatev večja od druge, se pobot opravi le do višine manjše terjatve, torej tako, da manjša terjatev v celoti preneha, razlika pa je še naprej ostanek terjatve (Črčinovič-Krofič, 1995, str. 11).

312. člen OZ pravi, da pobot ne nastane takoj, ko se stečejo pogoji zanj, temveč mora to ena stranka drugi izjaviti. Po izjavi o pobotu se šteje, da je pobot nastal takrat, ko so se stekli pogoji zanj. Terjatve torej ne prenehajo avtomatično, ko se pojavijo zakoniti pogoji za kompenzacijo, temveč mora ena izmed pravnih oseb to izrecno izjaviti drugi s posebno izjavo o pobotu, ki pa nima predpisane oblike.

Kompenzacije lahko delimo glede na različne kriterije:

Glede na višino zneska terjatev in obveznosti ločimo čiste in delne kompenzacije

O čisti kompenzaciji govorimo, kadar sta zneska obveznosti in terjatev enako visoka, delne kompenzacije, ki so bolj pogoste, pa so tiste, kjer se zaradi različne višine terjatev pobota samo del terjatve. Presežek večje terjatve ostaja.

Glede na način nastanka razlikujemo enostranske in dogovorne kompenzacije

Do kompenzacije lahko pride na podlagi izraza volje enega, dveh ali več pravnih oseb, na podlagi zakona, sodne odločitve. O enostranski kompenzaciji govorimo, ko da izjavo o kompenzaciji le

ena pravna oseba, ki lahko pobotanje opravi tudi proti volji druge osebe, če so za to izpolnjeni pogoji, potrebni za izvedbo dvostranskih kompenzacij. Dogovorna ali prostovoljna kompenzacija pa se opravi le na podlagi dogovora med pravnimi osebami in ni potrebno, da so zanj izpolnjeni vsi pogoji. Terjatve morajo biti vzajemne, ni pa nujno, da so dospele ali istovrstne.

Glede na število udeležencev razlikujemo dvostranske in večstranske kompenzacije

Pri dvostranski ali bilateralni (imenovani tudi medsebojni) kompenzaciji gre za kompenzacijo, kjer sodelujeta dva udeleženca, ki sta drug drugemu upnik in dolžnik hkrati. Če sta višini terjatev različni, se dolg pobota do višine najmanjše terjatve.

Pri večstranski ali multilateralni kompenzaciji sodeluje večje število (najmanj trije) upnikov in dolžnikov, vendar njihove terjatve niso medsebojne ali vzajemne, kar pomeni, da vsi udeleženci pobota med seboj niso v neposrednih dolžniško-upniških razmerjih. Predstavljajo člene kompenzacijske verige, ki jo začne podjetje, ki preko svojega dolžnika in njegovih dolžnikov poskuša priti do podjetja, ki je njegov upnik. Tako se veriga sklone in vsi členi verige poravnajo dolg do svojega upnika s terjatvijo do svojega dolžnika v višini zneska kompenzacijske verige.

Slovenskim podjetjem primanjkuje gotovine in večinoma se soočajo s problemom denarnih prilivov, s katerimi bi lahko v gotovini pokrila tekoče obveznosti. Da bi kljub temu poravnava svoje obveznosti, se v veliki meri poslužujejo pobotov. Nekatera večja podjetja imajo zgolj zaradi sestavljanj kompenzacijskih verig določeno število zaposlenih, ki se ukvarjajo izključno z iskanjem dolžnikovih dolžnikov in nadaljnjih povezav, da lahko sestavijo celotno verigo.

Poleg pravkar opisane oblike dogovorjenega pobota poznamo v Sloveniji večstranski pobot (multilateralno kompenzacijo), ki ga je do 31.12.2002 opravljala Agencija Republike Slovenije za plačilni promet in je potekal na podlagi Odloka o obveznem pobotanju obveznosti in terjatev pravnih oseb v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 17/91-I), ki so nastale na podlagi prometa blaga in storitev, obveznosti, nastalih iz naslova zavarovanja oseb in premoženja, ter obveznosti na podlagi odplačil kreditov. Skladno z določili tega odloka je bilo za vse pravne osebe s sedežem v RS obvezno pobotanje in sicer enkrat mesečno. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 30/02) pa je določil, da je APP 31.12.2002 zaključila s poslovanjem in 1.1.2003 prenehala obstajati. Tako je omenjeni odlok postal brezpredmeten, saj ni več institucije, ki bi ga izvrševala.

S 1.1.2003 je bila ustanovljena Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES), ki pa ni pravna naslednica APP. Ena od tržnih dejavnosti, ki jih opravlja AJPES, je tudi izvajanje storitev večstranskega pobotanja obveznosti in terjatev. Te storitve pa AJPES ne izvaja na osnovi odloka, ampak na osnovi pogodbenega odnosa z naročniki.

Kljub opredelitvi o obveznem pobotu je realizacija multilateralne kompenzacije potekala tako, da so pravne osebe same "prostovoljno" javljale podatke o dolgovih, ki so jih želele pobotati. Pri tem tudi danes ni pomembno, kje imajo poslovni subjekti račune. Pobotanja se lahko udeležijo imetniki transakcijskih računov pri bankah, torej tudi samostojni podjetniki. Pravna oseba (dolžnik) se v pobot prijavi z obrazcem (dopisom), na katerem navede svoje upnike z njihovimi davčnimi številkami in zneskom obveznosti. Na dan multilateralne kompenzacije, ki ga AJPES

objavi vsak mesec sproti in je navadno prvi četrtek v mesecu, se nato opravi pobot s pomočjo posebnih računalniških programov. Rezultati pobotanja so odvisni od števila udeležencev in od obsega prijavljenih obveznosti, zato AJPES vabi poslovne subjekte, da se pobotanj udeležijo v čim večjem številu.

Ravno zaradi dejstva, da kršenje odloka o obveznosti prijave ni bilo sankcionirano, nihče ni vedel in ne ve, koliko zapadlih obveznosti in terjatev pravzaprav imajo slovenska podjetja. Znani so le podatki o prijavljenih terjatvah pri APP oz. AJPES in uspešnost zapiranja v multilateralni kompenzaciji.

V letu 2002 je v dvanajstih krogih pobotanj prijavilo v pobotanje svoje obveznosti skupaj 29.216 dolžnikov, kar pomeni povprečno mesečno 2.435 pravnih oseb, v skupnem znesku 887.135.767 tisoč tolarjev. Od tega je bilo pobotanih 132.721.637 tisoč tolarjev ali 15,0 odstotkov vseh, v pobotanje prijavljenih obveznosti. Trend prijavljanja v pobotanja pri AJPES je padajoč. Ker se za sodelovanje v pobotu odloča vse manj dolžnikov, je tudi delež pobotanih od prijavljenih obveznosti vse slabši.

Finančni inženiringi posredujejo le pri multilateralnih kompenzacijah, saj medsebojne kompenzacije najlažje urejajo podjetja sama. Pri tem gre lahko za:

- zapiranje terjatev s pomočjo kompenzacijskih verig ali
- preko multilateralne kompenzacije na AJPES,
- pojavila pa so se že podjetja, ki ponujajo večstranske kompenzacije preko interneta.

4.3.3.1 Kompenzacijske verige s pomočjo finančnih inženiringov

Finančni inženiringi ponujajo dve vrsti storitev, ki temeljita na iskanju kompenzacijskih verig. Ena izmed možnosti je običajna kompenzacijska veriga, ko je naročnikov cilj z določeno terjatvijo pokriti eno izmed svojih obveznosti. Finančni inženiring v taki kompenzacijski verigi ne nastopi, ampak samo pomaga pri iskanju povezave med dolžnikovimi dolžniki in upnikovimi upniki, da se krog lahko sklene. Navadno se med naročnikom in posrednikom pred začetkom posla sklene pogodba, v kateri se določijo pogoji in cena izvedbe naročila.

Slika 2: Shema kompenzacijske verige, kjer finančni inženiring ne nastopi kot njen člen

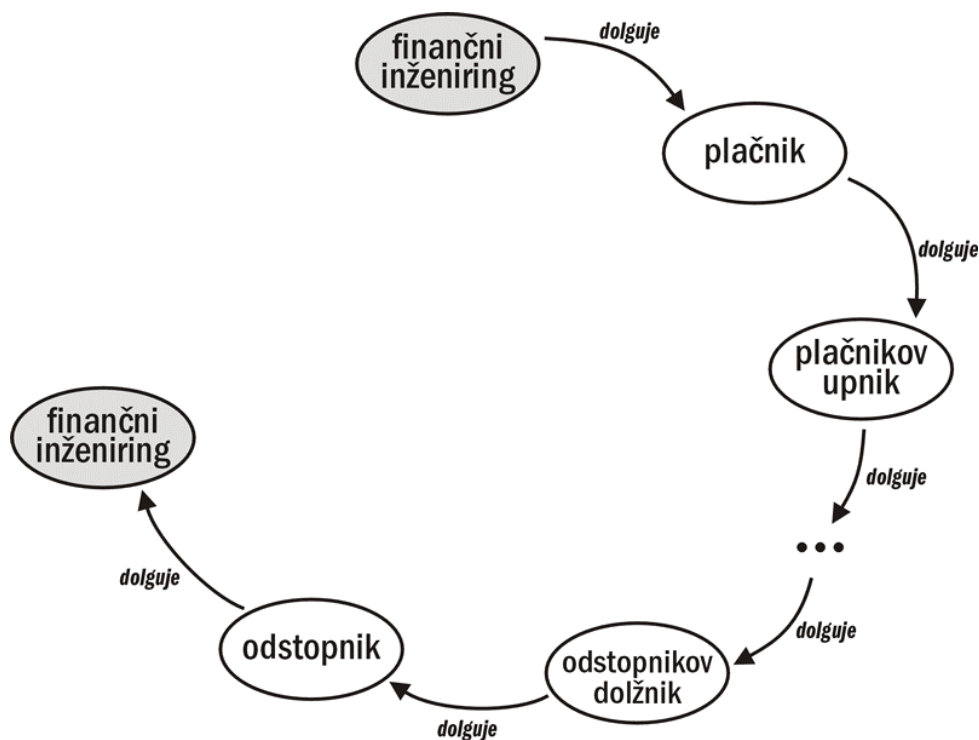
Vir: Lasten prikaz.

Podjetja se obračajo na finančne inženiringe po tovrstno pomoč, ker sama nimajo zadostnih izkušenj, znanja ali časa za iskanje verig, njihovi upniki pa so trenutno plačilno nesposobni.

Druga možnost pa je, da finančni inženiringi s pomočjo kompenzacijskih verig unovčujejo zapadle terjatve ter tako naročniku priskrbijo denarna sredstva. Gre za sestavljanje kompenzacijskih verig s poznavanjem končnega plačnika, kjer se v kompenzacijsko verigo vmeša tudi finančni inženiring. Podjetja se odločajo za to storitev, kadar potrebujejo denarna sredstva in vejo, da jim dolžnik ne bo sposoben plačati v zglednem roku, ali pa gre za uvoznike, ki imajo na domačem trgu le terjatve in tako sami ne morejo sestaviti kompenzacijske verige. Navadno se išče kompenzacijske verige v višini vsaj 300.000 tolarjev, za manjše zneske pa se dela izterjava.

V tem primeru se s stranko najprej sklene pogodba o pogojnem odstopu terjatev, ki jih ta želi unovčiti. Posrednik nato preveri obstoj in nespornost terjatve, saj se mora dolžnik strinjati s kompenzacijsko verigo in jo tudi potrditi. Če je pripravljen sodelovati, navede, preko katerih njegovih dolžnikov lahko posrednik verigo spelje. Tako se postopek nadaljuje, dokler ne pridemo do podjetja, ki je pripravljen in sposoben svojo obveznost plačati finančnemu inženiringu namesto svojemu upniku, in sicer z določenim diskontom. Končni plačnik je navadno že znano podjetje, s katerim se večkrat dela tovrstne asignacije, lahko pa je to tudi nov plačnik, ki ima interes koristiti popust in ima tudi dovolj denarnih sredstev.

Slika 3: Shema kompenzacijske verige, kjer finančni inženiring nastopi kot njen člen

Vir: Lasten prikaz.

Ko sta odstopnik in plačnik znana, se posrednik s plačnikom dogovori za valuto in nato pripravi kompenzacijsko verigo, kjer je navadno na prvem mestu naveden izvajalec, sledi plačnik, nato plačnikov upnik in tako naprej vse do odstopnikovega dolžnika, nato odstopnik in, da je krog sklenjen, se na koncu zopet pojavi izvajalec. To verigo izvajalec razpošlje vsem članom v potrditev, plačniku in odstopniku pa je potrebno poslati tudi pogodbi, kjer je definiran odnos med izvajalcem in plačnikom ter izvajalcem in odstopnikom.

Finančni inženiring se z odstopnikom lahko dogovori o plačilu zneska verige na več načinov. Ena izmed možnosti je, da finančni inženiring nakazuje denar takoj, ko uspe sestaviti verigo, in sicer okoli 90 odstotkov zneska verige. Preostanek zadrži za poplačilo dogovorjene cene storitve in morebitnih zamudnih obresti, ko pa prejme plačilo s strani končnega plačnika verige, to obračuna in nakaže še ostanek. Druga skrajna možnost, ki je za izvajalca varnejša, pa je dogovor, da nakaže denar na dan valute verige, t.j. takrat, ko plačnik dejansko nakaže dogovorjen znesek na račun inženiringa.

V prvem primeru gre za kombinacijo kompenzacijske verige z nepopolnim faktoringom in se med odstopnikom ter izvajalcem sklene pogodba o finančnem posojilu, ki je potem vmnjeno preko kompenzacijske verige. V primeru, ko pa izvajalec nakazuje sredstva šele na dan valute oz. sprovanja verige, se njun odnos definira drugače, saj iz kompenzacijske verige izhaja, da je odstopnik terjatev izvajalcev dolžnik, med njima pa dejansko tak odnos ne obstaja. Po zaključku kompenzacije je torej izvajalec dolžan odstopniku poravnati dolg, ki je nastal z izvedbo kompenzacijske verige. Zato že prej sestavi pogodbo, v kateri se zaveže, da bo svoj dolg poravnal, v pogodbi pa je določen tudi diskont, ki mu ga prizna odstopnik in zanj predstavlja ceno storitve. Z nakazilom denarnih sredstev na odstopnikov račun se njune obveznosti izravnavajo. Za razliko v zneskih, torej ceno izvajanja storitve, finančni inženiring izda fakture ali pa odstopnik pošlje dobropis.

Tudi odnos med plačnikom verige in izvajalcem je s kompenzacijsko verigo "umetno" ustvarjen in ga je potrebno definirati še s pogodbo o plačilu. Iz kompenzacijske verige namreč izhaja, da je plačnik izvajalčev upnik, kar dejansko ni res, zato je po zaključku kompenzacije on dolžan izvajalcu v višini zneska kompenzacijske verige. Obveznost poravna z nakazilom na račun izvajalca, ki mu za to, ker na ta način pridobi denarna sredstva, odobri diskont. Diskont je predhodno definiran v pogodbi, kjer je določena tudi valuta.

Bistvo tega načina zapiranja terjatev je torej konverzija zapadlih terjatev v denarna sredstva, ki jih podjetja ne morejo pridobiti od dolžnika zaradi njegove plačilne nesposobnosti ali neinteresa poravnati dolg s plačilom.

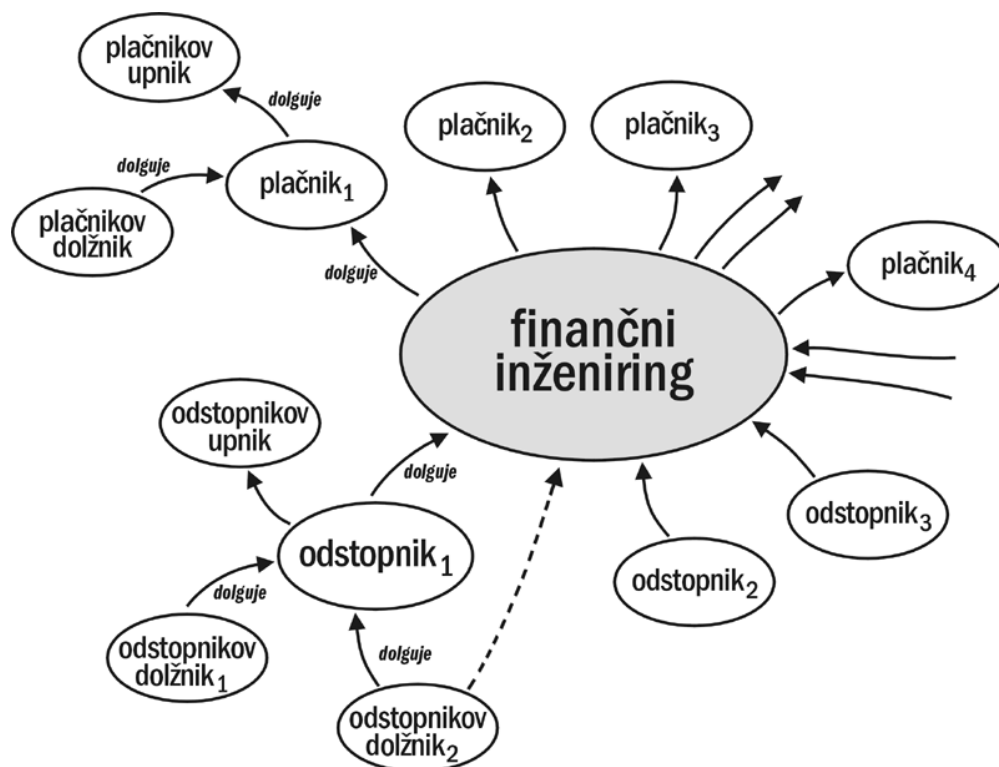
4.3.3.2 Vključevanje v multilateralno kompenzacijo na AJPES

Finančni inženiring se lahko vključuje tudi v multilateralno kompenzacijo, ki jo mesečno izvaja AJPES, z namenom, da zapadle terjatve konvertira v denarna sredstva. Podjetja se odločajo za ta način zapiranja svojih zapadlih terjatev, če potrebujejo denarna sredstva ali jim s samostojnim vključevanjem v multilateralno kompenzacijo ne uspeva zapirati svojih obveznosti s terjatvami. Finančni inženiringi imajo namreč širši krog strank, s katerimi sodelujejo v teh kompenzacijah,

zato imajo podjetja več možnosti, da se krog sklene. S pomočjo posrednikov se v multilateralno kompenzacijo lahko vključujejo tudi uvozniki in drugi, ki na slovenskem trgu nimajo obveznosti ampak samo terjatve in bi bil pobot brez posredovanja neuspešen.

Podobno kot pri unovčevanju zapadlih terjatev s pomočjo kompenzacijskih verig morajo za uspešno zapiranje v multilateralni kompenzaciji sodelovati tako odstopniki kot tudi plačniki. Finančni inženiringi se v pobot vključujejo s prijavljanjem plačnikov kot svojih upnikov, na drugi strani pa jih v kompenzacijo prijavljajo odstopniki oziroma njihovi dolžniki, odvisno od dogovora.

Slika 4: Prikaz povezav med odstopniki, plačniki in finančnim inženiringom pri prijavi v multilateralno kompenzacijo pri AJ PES

Vir: Lasten prikaz.

Plačniki so tista podjetja, ki so pripravljena in sposobna plačati znesek, ki se jim preko prijave s strani finančnega inženiringa zapre v multilateralni kompenzaciji. Podjetju plačniku je namreč v interesu, da obveznosti, ki jih sam prijavlja v pobot pri AJ PES, vsaj delno poravnava z diskontom, ki mu ga posrednik ponudi, ne pa v celoti s svojimi terjatvami. V vlogi plačnika v multilateralni kompenzaciji se največkrat pojavljajo velika in dobra podjetja, ki so sposobna v nekaj dneh po sprovanju pobota znesek, ki se je zaprl preko posrednika, tudi plačati.

Pred prijavo v multilateralno kompenzacijo se posrednik dogovori s plačnikom o višini zneska, za katerega ga bo posrednik prijavil v pobot kot svojega upnika. Nato pripravi tudi pogodbo, v kateri definira popust in ostale pogoje izvedbe. Seveda obstaja nevarnost, da plačnika prijavljajo tudi

ostali njegovi dolžniki in se verige sklepajo večinoma preko ostalih. Poleg tega je tudi pomembno, da plačnik prijavlja svoje upnike, saj se edino tako lahko verige dejansko sklenejo.

Odstopniki terjatev imajo pri prijavljanju v multilateralno kompenzacijo z namenom konvertiranja terjatev v denarna sredstva dve možnosti:

Preko finančnega inženiringa zapirajo vse svoje terjatve

Ta način zapiranja se uporablja predvsem takrat, ko ima podjetje zelo veliko kupcev, ki mu dolgujejo manjše zneske in so večinoma slabi plačniki, podjetje pa potrebuje denarna sredstva. V tem primeru v multilateralno kompenzacijo prijavi kar posrednika. Ta na drugi strani prijavi veliko "upnikov" – plačnikov, zato je možnosti za sklenitev verige več. Seveda pa je pomembno, da se odstopnik dogovori s svojimi dolžniki, da ga v pobot pri Agenciji zagotovo prijavijo.

Posrednik in odstopnik se torej dogovorita za znesek, za katerega ga bo odstopnik prijavil v multilateralno kompenzacijo kot svojega upnika. Posrednik sestavi pogodbo o ciljnem predplačilu, v kateri je navedeno, da je odstopnik pripravljen odobriti izvajalcu brezobrestno predplačilo do dogovorjenega zneska. Odstopnik bo zato znesek iz te pogodbe štel za svojo obveznost, ki zapade na dan multilateralne kompenzacije in jo bo prijavil vanjo, inženiring pa se obveže, da bo dejanski znesek ciljnega predplačila, ki ga bosta ugotovila na podlagi rezultatov multilateralne kompenzacije, v dogovorjenem roku vrnil na račun odstopnika. Poleg tega je v pogodbi tudi določena višina provizije, ki jo odstopnik priznava posredniku iz naslova transformacije kvalitete likvidnih sredstev (konverzije terjatev v gotovino).

Odstopnik lahko v multilateralno kompenzacijo prijavi poleg posrednika tudi ostale svoje upnike, vendar potem obstaja možnost, da se večji del zapre preko njih in odstopnik ne pride do denarnih sredstev. Po drugi strani pa je nevarno, da se odstopniku preko prijave finančnega inženiringa zapre dober dolžnik, torej dolžnik, ki navadno plačuje, odstopnik pa mora vseeno plačati provizijo posredniku. V tem primeru se lahko s takim dolžnikom dogovori, da ga določen mesec ne prijavlja, ali pa se poslužuje druge možnosti prijavljanja v multilateralno kompenzacijo preko finančnega inženiringa.

Preko finančnega inženiringa zapirajo le določene terjatve

Podjetja se odločajo za ta način sodelovanja s finančnim inženiringom, če želijo konvertirati le določene terjatve v denarna sredstva. Morda se jim le nekateri dolžniki slabo zapirajo ali prek njih težko sklenejo kompenzacijsko verigo, niso pa plačilno sposobni ali ne želijo plačevati. V tem primeru se posrednik dogovori s temi dolžniki, da namesto svojega upnika, torej odstopnika terjatev, prijavijo v multilateralno kompenzacijo kar finančni inženiring. S tem se izogne nevarnosti, da se zapre kakršnakoli druga terjatev, ki se mu ali zapira s samostojno prijavo v multilateralno kompenzacijo ali pa mu dolžnik tudi plačuje.

V tem primeru se z odstopnikom podpiše pogodba o izterjavi, kjer je določena cena storitve (v odstotkih od izterjanega zneska) in ostali pogoji, poleg tega pa posrednik z odstopnikom in njegovim dolžnikom sklene tudi tripartitno pogodbo o pogojih in načinu zapiranja terjatev.

4.3.3.3 Večstranske kompenzacije finančnih inženiringov preko interneta

Podjetje Ring Kranj d.o.o. je razvilo računalniški sistem X-Komp 2000, ki omogoča uporabnikom enostavno iskanje kompenzacijskih verig. Uporabniki sistema namesto telefonskega iskanja vnašajo obveznosti in terjatve v računalniški sistem, ki takoj avtomatsko vrne vse možne kompenzacijske verige med prijavljenimi uporabniki v sistemu. Na podlagi vnosov (obveznosti, terjatev) uporabnika ter vnosov drugih uporabnikov sistema se na zahtevo uporabnika takoj najdejo možne kompenzacijske verige. Uporabnik na podlagi podatkov, ki mu jih računalnik avtomatsko obdela, izbere najbolj ustrezno verigo. Izogne se dolgotrajnim telefonskim iskanjem kompenzacijskih partnerjev. Sledi le še pobot. Tako celodnevna iskanja skrči na nekaj minut dela. Seveda pa je sistem uspešen le, če v njem sodeluje zadosti podjetij.

Pri delovanju celotnega sistema za iskanje kompenzacij je bistveno, da uporabniki vanj sproti vnašajo svoje obveznosti in terjatve do drugih podjetij.

Podjetja, ki imajo veliko obveznosti do dobaviteljev, lahko obveznosti oziroma terjatve vnašajo avtomatsko. Iz njihovega informacijskega sistema se lahko avtomatsko zapišejo obveznosti v datoteko z določenim formatom, ki jo X-Komp 2000 razpozna in avtomatsko posrka v zato določeno podatkovno bazo. To pomeni dodatne prihranke, saj odpade dnevni ročni vnos obveznosti oziroma terjatev.

Za iskanje kompenzacijskih verig mora uporabnik imeti osebni računalnik in dostop do interneta, zato pri vpeljavi tega sistema ne potrebuje investicij v informacijsko opremo. Zaradi enostavnosti sistema niso potrebna dodatna izobraževanja, ampak le kratke inštrukcije, ki jih uporabnikom nudijo strokovnjaki in avtorji računalniškega sistema X-Komp 2000.

Večstranske kompenzacije preko interneta izvaja tudi podjetje E.kompenzacije d.o.o iz Ljubljane v sodelovanju s Fineo holding. V večstranski kompenzaciji lahko sodelujejo samostojni podjetniki in vse pravne osebe, torej vsi gospodarski subjekti. Osnovna ideja zapiranja obveznosti s terjatvami je povzeta po storitvi, ki jo je izvajala APP, sedaj pa se odvija na AJ PES, t.j. multilateralna kompenzacija oz. mesečni večstranski pobot.

Sistem deluje na podlagi prijavljanja obveznosti, torej vsak član prijavlja svoje obveznosti do dobaviteljev. Izkazana, večstranska kompenzacija nastane takrat, ko sistem eKompenzacije.com sprovede obdelavo prijavljenih obveznosti v skladu s časovnim načrtom, kar se zgodi četrtri petek v mesecu. Sistem eKompenzacije.com omogoči članu sistema vpogled v rezultate kompenzacije tj. v podatke izkazane kompenzacije (pobotane terjatve in obveznosti) na internet strani naslednji delovni dan po obdelavi. O rezultatih je član sistema obveščen v pisni ali elektronski obliki, kakor je opredeljeno v pristopni izjavi k članstvu v sistem eKompenzacije.com. Z dnem, ko so izkazani rezultati pobotanja terjatev in obveznosti skozi večstransko kompenzacijo, se le-te, ki so udeležene v večstranski kompenzaciji, štejejo za poravnane.

Jasno pa je, da lahko ti sistemi zaživijo le, če je v njih ustrezno število komitentov, saj to poveča verjetnost, da pride do pobota. Decembra 2002 je imel sistem E.kompenzacij že 2811 članov, od

tega jih je 1660 sodelovalo v decembrskem pobotu. Rezultati so zelo dobri, saj se je kar 83 odstotkom sodelujočih članov v pobotu pobotal vsaj del prijavljenih obveznosti.

Sklep

V Sloveniji so v devetdesetih letih hitro začele naraščati neporavnane obveznosti do poslovnih partnerjev in države, kar se je pokazalo pri številu blokiranih računov pri APP in vsoti skupnih blokiranih zneskov.

Pričakovati je bilo, da se bo plačilni red v državi precej izboljšal z zakonom o finančnem poslovanju, saj so napovedovali, da bodo iz registra pravnih oseb izbrisali podjetja, ki svojih obveznosti ne bodo mogla poravnati. Dobre napovedi se niso v celoti uresničile, so pa izbrisali nekaj tisoč nedelujočih podjetij. Število podjetij z blokiranimi računi pa je kmalu spet naraslo.

Poleg zmanjšanja blokad računov podjetij novi zakon podrobneje določa nujnost ukrepanja zaradi plačilne nesposobnosti, prezadolženosti in kapitalske neustreznosti podjetij ter naj bi tudi s pomočjo povečanja odškodninske odgovornosti vodilnih v podjetjih spodbujal k ukrepanju. Izkušnje kažejo, da si vodstva zakon razlagajo po svoje, poleg tega pa je tudi učinkovitost takšnega zakona na koncu popolnoma odvisna od učinkovitosti sodstva.

Tako gospodarska kot obrtna zbornica Slovenije ugotavljata, da je plačilne nediscipline vse več in neporavnavanje računov resno ogroža zlasti manjša podjetja in obrtnike. Razmere na trgu izkoriščajo podjetja, ki ponujajo storitve unovčevanja terjatev, t.i. finančni inženiringi. Specializirala so se za pomoč pri izterjavi, kompenzacijah, cesijah in odkupih zapadlih ali nezapadlih terjatev. Upnikom s tem omogočajo, da pridobijo likvidna sredstva oz. pobotajo svoje obveznosti z zapadlimi terjatvami in to na način, ki ne poslabša poslovnih odnosov z dolžnikom.

Uporabljanje storitev finančnih inženiringov podjetjem seveda predstavlja dodatne stroške, vendar se zavedajo, da je uspešno reševanje problema zapadlih terjatev eden ključnih elementov preživetja in uspešnega poslovanja. Dejstvo je, da so stroški vseeno nižji v primerjavi s tožbo in da je čas izterjave bistveno krajši. Niti znanje ali izkušnje pa ne zaležejo dosti, če je dolžnik v globokih likvidnostnih težavah in tik pred propadom.

Literatura

1. Avšič Vera: Koga bo pogoltnil nov finančni zakon? *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 2002, str. 14-16.
2. Bergant Živko: Kodeks poslovnofinančnih načel. *Revizor*, revija o reviziji, Ljubljana, 7(1996), 4, str. 99-187.
3. Bergant Živko: Znaki podjetniške krize. *Podjetje in delo*, Ljubljana, 2000, 6, str. 1496-1508.
4. Berk Aleš: Učinki zakonodajnega urejanja plačilne nediscipline v slovenskem gospodarstvu. *Magistrsko delo*, Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 105 str., 37 pril., 91 tbl.
5. Bratina Borut: Odgovornost za finančno poslovanje družbe. *Podjetje in delo*, Ljubljana, 1999, 5, str. 659-678.
6. Brigham F. Evgene: *Fundamentals of financial management (Seventh edition)*. B.k. : The Dryden Press, 1995. 843 str.
7. Čarman Simona: Računovodski vidik izvedbe kompenzacij. *Diplomsko delo*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1992. 44 str., 58 pril.
8. Črčinovič-Krofič Vlasta: Kompenzacija – čas izpolnitve obveznosti. *Pravna praksa*, Ljubljana, 1995, 338, str. 11.
9. Hieng Romana: Prisilna poravnava, stečaj in prenehanje kapitalskih družb. *IKS*, Ljubljana, XXIX (2002), 6, str. 9-38.
10. Hočevar Borut: Moralni hazard finančnega inženiringa. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 1997, 37, str. 12.
11. Juhart Miha: Cesija: Pogodbeni odstop terjatve. *Ljubljana : Gospodarski vestnik*, 1996. 243 str.
12. Kač Sabina: Izbris družbe – kako izterjati dolg. *Svetovalec*, Ljubljana, 2001, 11, str. 56-71.
13. Kalacun Stanislava: Izterjava dolgov prek bonitetnih hiš. *Finance*, Ljubljana, 2002, 28, str. 18.
14. Kocbek Marijan: Zakon o finančnem poslovanju podjetij. *Svetovalec*, Ljubljana, 1999, 50, str. 74-82.
15. Lipičnik Bogdan, Pučko Danijel, Rozman Rudi: *Ekonomika in organizacija podjetja*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1991. 527 str.
16. Mlinarič Franjo: Ali bo novi Zakon o finančnem poslovanju podjetij res opravil s finančno nedisciplino? *IKS*, Ljubljana, XXVII(2000), 6, str. 15-37.
17. Mramor Dušan: *Teorija poslovnih financ*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 183 str.
18. Plavšak Nina, Prelič Saša, Bergant Živko: Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji s komentarjem in Zakon o finančnem poslovanju podjetij s komentarjem. *Ljubljana : Gospodarski vestnik*, 2000. 1165 str.
19. Pučko Danijel, Rozman Rudi: *Ekonomika podjetja*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1992. 334 str.
20. Razboršek Dragica: Zakon o finančnem poslovanju podjetij v praksi. [URL: <http://www.finea-holding.si/publikacije/zakon.pdf>], 25.9.2002.
21. Šinkovec Janez, Škerget Drago: Zakon o finančnem poslovanju z uvodnimi pojasnili in Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji s komentarjem. *Ljubljana : Primath*, 1999. 493 str.

22. Škoberne Nada: Druge oblike unovčevanja naših terjatev. Kapital, Ljubljana, 2002, 294, str. 38-40.
23. Weiss Monika: Samo zakon ne more zatrei neplačnikov. Finance, Ljubljana, 2001, 119, str. 4.

Viri

1. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/01).
2. Odlok o obveznem pobotanju obveznosti in terjatev pravnih oseb v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 17/91-I).
3. Pravne osebe z neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni. Tekoči gospodarski pregled. Ljubljana : Agencija RS za plačilni promet, Centrala Ljubljana, oktober-november 2001, str. 16-20.
4. Pravne osebe z neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni. Tekoči gospodarski pregled. Ljubljana : Agencija RS za plačilni promet, Centrala Ljubljana, junij-julij 2002, str. 17-22.
5. Pravne osebe z neporavnanimi obveznostmi neprekinjeno nad 5 dni. Tekoči gospodarski pregled. Ljubljana : Agencija RS za plačilni promet, Centrala Ljubljana, oktober-november 2002, str. 16-20.
6. Predlog Zakona o finančnem poslovanju podjetij. Poročevalec, Ljubljana, 1999, 38, str. 75-27.
7. Slovenski poslovnofinančni standardi: Kodeks poslovnofinančnih načel. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998.
8. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 319 str.
9. Zakon o finančnem poslovanju podjetij (Uradni list RS, št. 54/99).
10. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93).
11. Zakon o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS, št. 51/98, 75/02).
12. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 30/02).
13. Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (Uradni list RS, št. 67/93).

Seznam kratic

APP	Agencija RS za plačilni promet
AJPES	Agencija RS za javnopravne evidence in storitve
ZGD	Zakon o gospodarskih družbah
OZ	Obligacijski zakonik
SRS	Slovenski računovodski standardi
ZPPSL	Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji
ZFPPod	Zakon o finančnem poslovanju podjetij